

KULTÚRA

ROČNÍK XVIII. – č. 7

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

1. APRÍLA 2015

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRÍŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Ked' sa zamýšľame nad stránkami evanjelií, udrie do očí, koľko prísľubov obsahujú. Sú naozaj plné prísľubov a uistení. Koncentrujú sa v nich všetky veľké Ježišove požiadavky, často veľmi tvrdé. Ved' si len pomyslíme na osem blahorečení (Mt 5, 1 - 11). Ide o rad prísľubov. Podľa Ježiša raz budú blaženými spravodliví, tichí, smútiaci, trpiaci na zemi za pravdu, schopní obetovať vlastný život... Tým, ktorí sa zriekli niektorých vecí na zemi pre Kráľovstvo Božie, sľubuje stonásobok vo večnosti; ktorí sa snažili dôsledne plniť životnú úlohu

dôkazom aj pre Ježišových učeníkov, teda aj pre nás. Svätý Pavol celkom otvorene v liste pochybovačným a labilným Korinťanom vyslovuje: "Ak nebol Kristus vzkriesený, potom je márne naše hlásanie a márne je aj vaša viera"(1Kor 15, 14). Veľké prísľuby, ktoré Ježiš dáva, nádeje a očakávania, všetko, na čom sa zakladá život viery, čo nás má vnútorne udržovať na ceste za Ježišom, nie je prázdna vidina: raz sa všetko stane skutočnosťou!

Čítal som o filme „Svet v tmách“, natočenom v Spojených štátoch. Predstavuje istého slávneho archeológa. Zaumienil si a podujal na

Svetlo Kristovo

a uzreli v nej Božiu vôľu, sľubuje sa bohatá odmena. Evanjeliá sú plné prísľubov!

Vari všetci sme sa už raz pýtali, celkom vedome, alebo aspoň nevy-slovene a nesmeli: Kde sú dôkazy? Kde Ježiš Kristus dáva záruku, celkom istú nespochybniteľnú, že sa prísľuby splnia?

Načim povedať: Dôkazov, ktoré žiada náš rozum, náš opatrný, nedô-verčivý, pochybovačný rozum, v Je-žišových rečiach niet. Dôkazom je jeho život na zemi! Dôkazom a **RUDOLF MASLÁK** s poranenými ru-kami a nohami, prebodnutým bo-

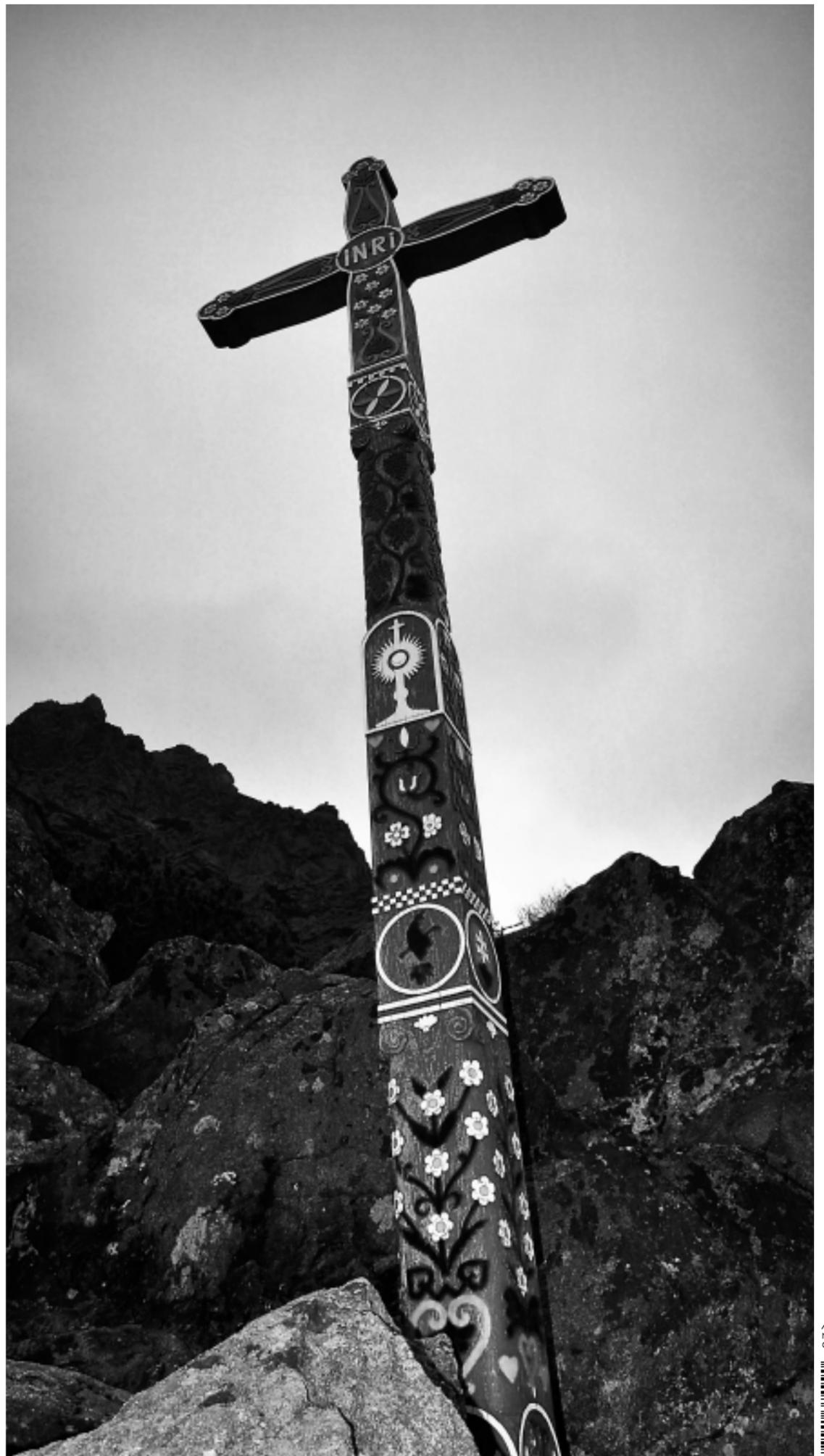
kom, telom zohaveným od mnohých rán... Zhromaždení sú udivení a ml-čia. Iba jedna žena vykrikuje: Je to teda pravda - bol ukrižovaný, umrel, vložili ho do hrobu. Archeológ k tomu pridá: Áno, bol ukrižovaný, pochovali ho, ale z mŕtvych nevstal. Tu ho máte, Ježiša z Nazaretu!

Následky jeho zvesti nenechali dlho čakať. Istý kňaz zhasína hneď večné svetlo pred oltárom a zatvára na kľúče svoj kostol. Zvony naraz umlknú. Rehoľnice odkladajú svoje rúcha. Ľud vyhadzuje z domov kríže. Na cintorínoch uhášajú sve-tielka, ved' zhaslo aj pre zosnulých svetlo nádeje. Svet upadá do tem-noty... Film však končí obratom. Ar-cheológ sa pred smrťou prizná: Oklamal som svetovú verejnosť. Mŕtvolu ukrižovaného som sám pred nálezom upravil a vložil do hrobu. Opäť sa všetko mení.

Zmŕtvychvstanie Ježiša Krista je najväčší a konečný dôkaz vernosti a vierohodnosti Boha Otca voči svojmu Synovi. Stalo sa konečným

čosi neobyčajné. Vybral sa vyhľadať a ukázať svetu mŕtvolu Ježiša Krista. Dokázať, že zmŕtvychvstanie je iba ľudským výmyslom. Začal s vykopávkami. Podkopal dokonca celý vršok Kalvárie. Preskúmal aj malý cintorín, na ktorom podľa Já-novho Evanjelia Ježiša pochovali. Istého dňa oznámil: Našiel som Ježi-šovu mŕtvolu! Megasenzácia je na svete. Predstúpil pred masu ľudí, ktorá sa hneď okolo neho zhromaž-dila. Ukázal mumifikovanú mŕtvolu

(Pokračovanie na 2. strane)

Križ nad Popradským plesom. Snímka: Ľubomír Kalavský

www.kultura-fb.sk

Aké slávime sviatky, takí sme

Sredná Európa nie je ani východná, ani západná, hoci by nás i Západ, i Východ chceli mať pod kontrolou. Môžu sa o nás naťahovať preto, lebo v strednej Európe zanikol silný štát. Pamätáme si ho pod názvom Rakúske cisárstvo alebo Rakúsko-Uhorsko. Bol to katolícky štát, aj keď jeho súčasťou bolo pravoslávne Srbsko.

Revolučné sily, platené z centra nepriateľsky orientovaného voči Rímu a Cirkvi, cisárstvo schopné vzdorovať i Nemecku, i Rusku, rozbili. Cesta k rozbitiu šla cez ra-

Vždy to isté

TEODOR KRIŽKA

kúsko-uhorské vyrovnanie, v revolučnom duchu nastolený maďarský šovinizmus a voči nemu obranný reflex nacionalizmov slovanských národov, až po Prvú a Druhú svetovú vojnu. Prírodzene, štáty vzniknúcšie na teritóriu rozorvaného cisárstva, postavili svoju štátnosť na jeho kritiku. Rucali sa všetky symboly minulosti, napr. Mariánsky stĺp na Staromestskom námestí v Prahe. A z Prahy k nám prichádzali aj politické interpretácie dejín, najmä indoktrinácia nenávisťou k vlastnej rakúsko-uhorskej minulosti.

Aké boli dôsledky malého českého imperializmu, podporovaného zvonka? Potlačenie práv troch miliónov Nemcov v Čechách a českoslovakizmus ako pokus o ospravedlnenie tohto porušovania.

Pri prvej príležitosti sa umelo vytvorená ČSR ako protektorát Francúzska v nemeckom tle rozpadla. Mníchov nie je nič neložické, skôr naopak.

Toto isté sa odohráva teraz na území bývalého Ruského impéria. Indoktrinácia Ukrajiny rusofóbiou a genocída ruskojazyčného obyvateľstva v mene iluzórnej nezávislosti a slobody. Falošné nádeje pestované dve desaťročia za päť miliárd dolárov priviedli k bratovražednej vojne. Prítom nejde o nijakú slobodu Ukrajincov, ako nešlo o slobodu Čechov a Slovákov v tzv. demokratickej ČSR. V hre boli širšie geopolitické záujmy: hegemonia Veľkej Británie a USA nad západnou a strednou Európou. Odtiaľ boli privezení do Ruska tzv. boľševici Lenin a Trockij, ktorí boli iba najomnými revolucionármi hegemonia a ich úlohou bolo rozvrátiť konkurenčnú pravoslávnu ríšu.

Všetky nádeje katolíkov žijúcich na západných územiach Ukrajiny, že konečne prichádzajú časy ich rozkvetu, s veľkou ľútosťou považujem za naivné. Stali sa iba nástrojom sebaklamy, za ktorý budú možno znovu trpieť. Nevšimli si mrkvu sľubov, ktorú pred oslíkovu hladnú papuľku zavesil ten, kto sa chce na jeho chrbte odviezť čo najďalej. A čo je ono „najďalej“? No je to chaos blízko ruských hraníc, priepasť nestability a nepokoja medzi Nemeckom a Ruskom, ktorých spojenectvom by znamenalo koniec anglo-amerického diktátu a zrútenie sa aj mravného antisystému, ktorý je tiež iba geopolitickým nástrojom boja. Už stará východná múdrosť totiž hovorí: Ak chceš poraziť nepriateľa, prevychovaj jeho deti.

V posledných rokoch, a osobitne po vstupe SR do EÚ - či po anexii Slovenska Európskou úniou - sa pripomínajú rôzne sviatky a dni. Neraz ostanem v úzase štát nad tým, keď nám médiá pripomenú, že práve dnes máme medzinárodný deň práv zvierat, deň zeleniny, deň bez telefonovania, televízie a podobné nezmysly.

Nič sa však nedeje náhodne. Pretlak rôznych pseudosviatkov a pseudodní má zatieniť a roztopiť dôležitosť iných, kľúčových sviatkov. Pre Slovákov sú takými napr. 6. október 1938, keď získali svoju prvú vládu a parlament, či 14. marec, deň štátnosti.

U civilizovaných národov býva dátum vzniku štátnosti dôvodom na sviatok. Podobne ako pre rodinu vybudovanie či získanie svojho domu. Netvrdím, že spoločné bývanie nemá svoje výhody. Je však úplne prirodzenou túžbou jednotlivca, rodiny, tak aj národa, mať vlastné. A každý mi iste potvrdí, že to je dôležitým míľnikom v živote. Veď si len uvažme, čo všetko dnes ľudia obeťujú, aby svoje bývanie získali. Neváhajú sa zadĺžiť na 30 rokov, na celý život.

Takým historickým medzníkom pre náš národ je 14. marec 1939. Bol to okamih, keď Slovák získal svoj dom, keď sa stal doma pánom. Naplnil sa i cieľ Slovenskej ľudovej strany a SNS a ich 20-ročného zápasu pod heslom - „Slovensko Slovákom“.

Vo vytvorení nového štátu nebolo nič spiatocnícke, ani nenávisťné, nič, čo by pôsobilo krivdu našim bratom a susedom. No bol to krok navýsost akútny, ťah v hodine dvanástej, naplnenie morálneho imperatívu voči rodnej krajine a národu v situácii, keď hrozil ich zánik.

O týchto podstatných historických momentoch sa však dnes z médií ani od politikov nedozvieme. A ak, tak úplne prekrútené. Zo záchrany národa spravia poníženie, ba budú nás presviedčať, že 14. marec bol akýsi čierny deň, ktorý máme kolektívne preklínať, alebo sa zaň hanbiť. Nuž teda, mali by sme sa celému svetu ospravedlniť, že naši predkovia si dovolili vytvoriť štát a radšej sa nenechali rozdeliť medzi nenásytných susedov. Lebo ak niekto principiálne odmieta 14. marec, iné vysvetlenie, ako to, že preferuje zánik Slovenska, ani nemá.

S odstupom polstoročia však došlo k čomusi, s čím azda nik nerátal. Československo, ktoré malo ostať naveky, podobne ako Sovietsky zväz, zaniklo. Došlo k zvláštnej hre čísel, rok 39 sa „obrátil“ na 93. Základná idea prvej SR, idea vlastnej štátnosti, nakoniec zvíťazila. Vývoj jasne ukázal, že pravdu mali tie sily, ktoré presadzovali právo Slovákov na samostatnosť, nie tie, čo stavili na konzerváciu Československa. Teda nie hodžovci, letrichovci, goliarovci, clementisovci, či dubčekovci, stojaci pevne na platforme ČSR, ale toľko preklínaná garnitúra prvej SR ukázala správny politický, štátný smer. Tiso, Tuka, či Ďurčanský boli prezieravejší - hovorili totiž jednoznačne, nedvojzmyselne o slo-

venskej štátnosti. (A za to aj napokon dostali tresty smrti, za to boli odsúdení a pošpini. Nie za riešenie židovskej otázky, ako nám to podsúvajú amerikanizované médiá. Stačí sa pozrieť na Tisovu obžalobu pred Národným súdom, kde viac ako 2/3 tvoria obvinenia z rozbijania ČSR. Teda obvinení, ktoré sú najmä vo svetle historického vývoja po roku 1992 absurdné. Naopak, židovská otázka bola v obžalobe úplne marginálna.)

Teda čas potvrdil správnosť ich základnej orientácie. Kto by však očakával, že po 1. januári 1993 sa dostane primeranej pozornosti osobnostiam, ktoré - aj za cenu najvyšších obetí - ideu slovenskej nezávislosti niesli nepriazňou povojnových desaťročí, bol na veľkom omyle. V štátnej politike, v médiách, sú podnes vyzdvihovaní čechoslováci. Tí, čo zápasili o slovenskú samostatnosť, sú v nemilosti. Môžeme preto uvažovať, čo je tým dôvodom tohto absurdného stavu. Svoje iste spravila kontinuita vplyvu a moci niekdajších kádrov čsl. komunistického režimu po roku 1989. Možno je to naša ľahostajnosť, zakorenená neúcta samých voči sebe. Možno je to i tradične slabé národnoštátné povedomie, čo niektorí intelektuáli vysvetľujú tisícročnou absenciou národného štátu. Boli sme naučení trpieť, slúžiť, ukláňať sa cudzím vládcom či najrôznejším mocipánom, grófom; neboli sme jednoducho zvyknutí vládnuť. Ak by sme mali svoj národný štát, boli by sme dnes asi na vyššej úrovni.

Kde je však napísané, že tento čas dostane dnešná SR? Kde je napísané, že ho dostaneme my?

Prvej SR bolo dopriatych len päť rokov relatívne pokojného rozvoja. Keď sa však nad tým zamyslíme, aj druhá SR dostala v podstate len päť rokov pomerne slobodného vývoja, roky 1993 - 1998. Odvtedy suverenu nenávratne stráca, ocitá sa v područí záujmov západného kapitálu, osobitne USA a ich politiky, čoho výrazom bolo zapojenie do vojny proti Srbom a výpredaj krajiny. Dnes už SR nemá vlastnú menu a ako jediný štát v Európe ani vlastnú banku. Nemá energetickú ani potravinovú sebestačnosť. Nechráni si hranice, nemá už ani bojaschopnú armádu a obávam sa, že ani funkčnú tajnú službu. Nemá národné médiá, a žiaľ už ani národne uvedomelú štátnu a spoločenskú elitu, vrátane cirkvi. Aj ulice našich miest už dávno stratili slovenský ráz. Priemysel, ak nebol odbúraný, prešiel do cudzích rúk. Podobne sa to deje s prírodnými zdrojmi, pôdou a vodou.

Po ekonomicko-politickej kolonizácii prichádza kolonizácia ideologická, spočívajúca v rozvrate morálnych hodnôt. Na túto upozornil i pápež František počas návštevy Filipín, kde o.i. povedal: „Boh nás volá rozpoznať nebezpečenstvá, ktoré ohrozujú naše rodiny ... buďme opatrní voči novým ideologickým kolonizáciám... ktoré sa snažia zničiť rodinu...“ a tiež, že „každá hrozba proti rodine je hrozbou proti samotnej spoločnosti“. A dodám, aj hrozbou národu. Lebo skutočne, dožili

sme sa propagácie a vnucovania absolútnych morálnych perversností, snahy o przenieť už tých najmenších a najbezbrannejších, detí. Ba popieraní ľudského rozumu. To všetko sa vydáva za prejav modernosti a „stratégiu ľudských práv“ a všetku túto špinu má prijať aj SR. Je tu evidentná snaha svetovládnych síl o rozbitie rodín, národov, spoločností a celých štátov, snahy o vykorenenie a dezorientáciu človeka. Taký človek je totiž ľahko ovládnuteľný, manipulovateľný, korumpovateľný a v konečnom dôsledku zotročiteľný.

Prečo to všetko spomínam? Aký to súvisí so 14. marcom a Dr. Tisom?

V systéme, kde vládnu sily snažiace sa o potlačenie ľudskej a národnej slobody, sa - úplne pochopiteľne - bude bojovať proti tým historickým tradíciám, ktoré sa priečia ich zámerom. Medzi také iste patrí heslo ľudovej strany „cudzie nechceme, svoje si nedáme“, ako aj idea štátnej samostatnosti a pamiatky jej protagonistov, vrátane Dr. Tisa.

Zažívame paradoxné javy. Hlas jednotlivca má na beh politiky či médií prakticky nulový vplyv. Ako v totalite. Avšak, aj hlas obyvateľstva má čoraz menšiu váhu. Videli sme to aj pri referende - hlas milióna ľudí pre našu vládu a médiá neznamenajú nič toľko, ako pľuvanec pred parlamentom. Iným slovom, systém je čoraz menej demokratický, skutočné rozhodovacie procesy už dávno nemajú v rukách občania. Na druhej strane svetovládne sily a ich posluchovači pozorne sledujú činnosť jednotlivcov. Monitorujú alternatívne názory, internetové diskusie, sledujú poštu. Mávajú paragrafmi, zastrahujú, kádrujú, vyhrážajú sa. A akiste im neujde ani dnešné podujatie.

Zažívame absurdné javy. Na prvých stranách novín a v spravodajstve sa riešia tzv. celebrity či podružné politické javy, ale masové vyražďovanie kresťanov, kresťanský holokaust, nie je pre médiá témou. Malým deťom sa vnucujú pornografické učebnice. To je vraj prejav modernosti a tolerancie. Povedať im však čosi pozitívne o 14. marci, o Dr. Tisovi, je pomaly trestný čin. Ak bude „šrôbovanie“ pomerov pokračovať doterajším tempom, je možné, že už budúci rok budú podobné podujatia ako dnešné, zakázané. Je dosť možné, že za zmienky o Dr. Tisovi a prvej SR sa bude aj vyhadzovať z práce a zatvárať. Všetka tá nenávisť, zúriivosť a represie však budú len potvrdením správnosti slovenskej cesty. A súčasne protestom voči neslobode a kolonizácii. 14. marec a Dr. Tiso sú takým pomyselným barometrom slobody života národnej pospolitosti. Kým sú kriminalizované a dehonestované, môžeme vedieť, že žijeme v neslobodných pomeroch, že náš štát je nesuverénnym, pod kontrolou cudzích síl a cudzích záujmov. Verme však, že ako žiadna iná diktatúra ani táto najnovšia nebude mať večné trvanie a slovenská pravda nakoniec zvíťazí.

MARTIN LACKO

Svetlo Kristovo

(Pokračovanie z 1. strany)

Masy ľudu putujú v zástupoch k svätému hrobu v Jeruzaleme. Mnohí si začínajú plamienky od veľkonočnej sviece a nesú do svojich príbytkov. Zvony sa radostne rozozvučia a nanovo zvestujú svetu veľkonočnú radosť. Film je bezpochyby veľkolepým obrazom. Známožňuje veľmi výrazne, čo pre kresťanov znamená skutočnosť Ježišovo zmŕtvychvstania. Je čímsi celkom mimoriadnym a ojedinelým, keď ju porovnáme s inými udalosťami dejín ľudstva. Ak ju chceme prijať za skutočnosť, vynoria sa v nás otázky za otázkou. Determinovaní, chceli by sme mať dôkazy, na aké sme zvyknutí v obyvkľom živote a myslení. Treba však celkom trpezlivo a vecne doznať. Jediným dôkazom pre všetkých, je koniec - koncov svedectvo. Svedectvo Ježišových učeníkov. Ich svedectvo pevné a nepochybné. Apoštoli svedčia úplne vedome a neohrozene. Najprv na námestiach Jeruzalema. Neskôr ich Kristova láska ženie do všetkých metropol vtedajšieho známeho sveta. Peter hlása pred celým zástupom: „Svedkami toho všetkého sme my...“ Nedosvedčujú iba slovami, lež naďšene v prvom rade vlastným životom. Uschopňuje ich sila darov Duchu Svätého od zmŕtvychstaleho Pána. Malá hlička sklamaných, rozčarovaných, zmätutých, ustrašených mužov, plných mučivých pochybností, sa razom premení! Už sú odvážnymi a nadšenými svedkami. Neboja sa hlásať vzkrieseného Ježiša Krista. Keď treba, až po vyliatie krvi. Schopní položiť život za vieru. Vieme si predstaviť, že ich postoj sa zakladá na fantáziách a sebaklamе?

V mnohých z nášho okolia sa tiež zrútila istota o Ježišovi, zmysle Jeho života, Jeho konečnom oslávnení. Povšimneme si ich však zblízka: aj v nich zhasli v mnohom ohľade svetlá nádeje a umkli zvony radosti. S bolesťou vidíme, že vyhodili aj kríže zo svojich domovov. Výsledok? Svet pre nich upadol do tmy a beznádeje.

Stalo sa to azda aj v nás? Pred očami mám slávenie Veľkonočnej vigílie v našich spoločenských a pri prázdnom svätom hrobu v Jeruzaleme. Len čo zapália veľkonočnú Paschu - Svetlo Kristovo - svetlo nádeje, vždy tam prepukne neudržateľná, neopísateľná radosť. Nepotrebuje aj my počas Veľkonočných sviatkov pristúpiť k veľkonočnej sviece a zapáliť nanovo v srdci svetlo nádeje? Určite nám dá viac sily, odvahy a optimizmu do života ako od nás Boh žiada a očakáva. Veď Ježišovo zmŕtvychvstanie je zvest' o živote a zmysle ľudského života. Kto mu uverí, rozhodne sa pre život. Rozhodne sa k nádeji proti beznádejnosti; zvolí zmysel proti ničote a prázdnote; odolá pokušeniu k večnej neistote a beznádeji, ktoré na nás doliehajú z mnohých strán.

Zmŕtvychvstalý Ježiš Kristus žije! Takto si učeníci podávali zvest' o Pánovo zmŕtvychvstaní tri dni po jeho umučení: „Ježiš žije!“ Pre nich: Už nie je mŕtvou medzi mŕtvolami! Možno ho živého a oslávneného postretnúť. Vidieť a počuť. Veľkonočná radosť patrí každému. Zásluhou apoštolov a generácii, ktoré ju odovzdávali máme na neju účasť. Platí aj nám: Ježiš žije! Možno ho vo viere postretnúť, uzrieť, počuť! Možno mu uveriť, spoľahnúť sa naň. Všetko, čo sľubuje, stane sa raz aj pre nás radostnou skutočnosťou. „V našom srdci je radosť a bolesť, na našej tvári úsmev a slzy. Takáto je naša pozemská realita. Avšak Kristus vstal z mŕtvych, je živý a ide s nami. Preto spievajme a kráčajme, verní svojmu nasledovaniu v tomto svete, s pohľadom upreným na nebo“ (Emeritný pápež Benedikt XVI.).

Mons. RUDOLF MASLÁK

Zo skicára Andreja Mišanka

Zásadne a dlhoročne sledujem a čítam odborné časopisy z oblasti mojej činnosti. Nie je žiadnym tajomstvom, že je to chémia a samozrejme s tým súvisiace ekonomické problémy. Tam totiž platia presné pravidlá a renomované časopisy ani neuvěřejnia čokoľvek a komukoľvek.

V oblasti chemických procesov totiž platia prísne pravidlá a nie je

sami voči sebe vyvodili?

Autori v uvedených denníkoch totiž urobili záver, že podľa účasti na poslednom referende je kresťanov podstatne menej. Oficiálne sú však nie ich úvahy, ale výsledky sčítania, ktoré garantuje Štatistický úrad Slovenskej republiky.

A tie sú takéto.

Takto to uvěřejnila Pravda.

nie politických strán. S tým súvisí otázka, aký mandát majú poslanci Národnej rady SR, ktorí svoje strany už opustili? Kedy tieto strany takto získané peniaze vrátia? Čo robia v NR SR tzv. nezávislí poslanci? Vo voľbách sme volili politické strany, a nie osoby! Koho a čo tzv. nezávislí poslanci za peniaze daňových poplatníkov v NR SR zastupujú? Na základe sčítania ľudu, ktorého výsledky sú uvedené v tabuľke je zřejmé, kto tvorí v

Odluka koho od čoho alebo od koho? A prečo?

možné hlasovaním sa uzniest', ako majú prebiehať. Zodpovedný podnikateľ alebo riadiaci pracovník ani nepripustí k ich riadeniu neschopných.

Napriek uvedenej zásade si občas zalistujem aj v denníkoch alebo iných periodikách. Tam sa často dozviem, že platia aj iné pravidlá ako v exaktných vedách.

V poslednom čase ma zaujala diskusia okolo referenda o rodine a mnohé poreferendové úvahy. K mojim úvahám ma priviedli články v denníku Pravda zo dňa 23. februára 2015 a v denníku N z 25. februára 2015 na tému „Odluka cirkvi od štátu“.

Moja vďaka patrí aj autorom, lebo otvorili problémy, ktorých riešenie je naliehavé a väčšina národa, ktorú autori zamlčujú, má nielen právo, ale aj povinnosť ich otvoriť a zapojiť sa do ich riešenia.

Hneď na začiatok treba konštatovať, že referendum, o ktorom je reč, neorganizovala žiadna z povolených cirkví, ani ich predstavitelia, ale občianske združenie. Cirkvi ho ako vážnu problematiku len podporili. Prečo teda autori v spomenutých denníkoch konštatujú, že predstavitelia katolíckej cirkvi utrpeli fiasko. Podľa tejto logiky utrpeli fiasko aj organizátori ďalších referend okrem jedného, lebo všetky boli neúspešné. Aké zámyery sa voči nim alebo oni

Názov cirkvi	počet veriacich
Rímskokatolícka cirkev	3 347 277
Evanjelická cirkev	316 250
Gréckokatolícka cirkev	206 871
Reformovaná kresťanská cirkev	98 797
Pravoslávna cirkev	49 133
Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia	17 222
Evanjelická cirkev metodistická	10 328
Kresťanské zbory	7 720
Apoštolská cirkev	5 831
Bratská jednota baptistov	3 486
Cirkev bratská	3 396
Cirkev adventistov	2 915
Ústredný zväz židovských náboženských obcí	1 999
Cirkev československo husitská	1 782
Starokatolícka cirkev	1 687
Bahájske spoločenstvo	1 065
Cirkev Ježiša Krista svätých neskorších dní	972
Novoapostolská cirkev	166
Spolu	4 076 897

Moja prvá otázka teda je: Kto a prečo útočí na väčšinu?

Spomenuté články otvorili však aj ďalší vážny problém, t.j. komunálne voľby 2014. Účasť na nich bola mizivá a výsledky pre mnohé politické strany priam katastrofálne! V súlade s logikou uvedenou v citovaných periodikách utrpeli fiasko! Majú teda politické strany, ktoré v nich prepadli, ešte mandát vyjadrovať sa k záležitostiam, ktoré sú naliehavé a vážne? Majú ho aj ich podporovatelia?

Na základe údajov v uvedených periodikách sa ponúka aj ďalší problém, ktorý nespomínajú a tým je financova-

našom štáte väčšinu! Menšina má samozrejme právo navrhovať, ale nie rozhodovať.

Ďalší problém, ktorý pri zbežnej analýze uvedené články navodzujú ma vedie k otázke: Aké orgány a inštitúcie sú zo štátneho rozpočtu financované? A čo za to národu a štátu dávajú?

Uvediem len financovanie Slovenskej akadémie vied, v ktorej je zamestnaná v Pravde citovaná „odborníčka“ Katarína Zavacká. Aký

prínos je z činnosti rôznych ústavov SAV, ktorá je často duplicitná s rôznymi katedrami početných univerzít? Náklady na jej činnosť sú ročne vyššie ako na všetky cirkvi spoločne. Tým nechcem znehodnotiť činnosť a výsledky práce mnohých ústavov SAV, ktoré sú na vysokej a mnohé na svetovej úrovni.

Je potrebné uviesť, že hlavne dve najväčšie cirkvi, t.j. Rímskokatolícka a Evanjelická a.v. boli už od dávnej minulosti piliermi národa v rôznych oblastiach. Nielen v morálnej a mravnej, ale aj hospodárskej a spoločenskej, sociálnej atď. A nimi aj sú! Ktorá z politických strán a spoločenských organizácií môže takúto činnosť a v takom rozsahu vykázat?

No je tu aj ďalší problém. Aký má táto väčšina podiel v mnohých orgánoch schvaľovaných na úrovni štátu. Takými sú Rada vlády pre ľudské práva, Rada pre rozhlasové a televízne vysielanie a ďalšie.

Problémy, ktoré uvedené články otvorili uvádzam len niektoré a považujem ich za tak vážne, že je potrebná ich inventúra a právna analýza. Väčšina a jej organizácie, ktorých je dostatok majú, na to nielen právo, ale aj povinnosť.

Na ustavičné osočovanie v starom rímskom senáte zo strany senátora Catilinu reagoval známy právnik Cicero. Svoju reč začal slovami „Quo usque tandem...“ v preklade: „Dokedy budeš Catilina zneužívať našu trpezlivosť? Kedy sa skončí tvoja bezuzdná odvaha?“

Som presvedčený, že nastal čas, aby sa organizácie väčšiny spojili a túto nalievajúcu otázku nespo-kojnej ale odvážnej menšiny položili!!! Je len prirodzené, že je k tomu potrebné pridať požiadavky na riešenie ďalších vážnych problémov. Ak nie sú toho schopné, tak je potrebné na zodpovedné funkcie v nich zvoliť takých, čo to dokážu a chcú!

RNDr. JOZEF KOLLÁR Dr. h. c.

JÁN GREŠÁK

AFORIZMY

Človek má zo všetkých tvorov najdokonalejšie vyvinutý zmysel pre nezmysly.

Ani v časoch globálneho otepľovania nemožno vylúčiť studenú vojnu.

Za nález Ústavného súdu dostal primerané náležité.

Aj z najväčšej kopy šťastia sa ľahko stane kôpka kremačného popola.

Človek dokáže pokaziť meno akéhokoľvek zvierat'a.

Najvyšším vývojovým stupňom každej spoločnosti je morálny úpadok.

Jediným výkonom, ku ktorému sa dokázal vypnúť, bol výkon trestu.

Chcel vstúpiť do seba, no natrafil tam na neoblomného tupca.

Peklo je časť neba sprivatizovaná Luciferom.

S hlúposťou, ktorá je práve v móde, si neporadí nijaký rozum.

O našom referende o rodine sa už veľa narozprávalo i napísalo. Reakcie boli pozitívne aj negatívne. Predovšetkým však negatívne. Pravda je, že výsledok sa dal veľmi účinne komentovať ako dôkaz slabosti náboženského citenia a konania Slovákov i veriacich Slovákov. V skutočnosti teda aj ako slabosť Slováka. Tak sa aj využil.

Aké bolo a aké je dnes Slovensko?

AKÉ JE DNEŠNÉ SLOVENSKO

Treba priznať, že oproti stavu do roku 1989 dnes naše náboženské citenie slabne. Aktívnych, presvedčivo vystupujúcich a konajúcich kresťanov je stále menej. Je to dôsledok stupňujúcich sa tlakov protináboženskej propagandy ústnej i písanej, domácej, ale aj - a možno predovšetkým - veľmi agresívne vystupujúcej svetovej protináboženskej publicistiky. Ako inak: Taký je súčasný tlak celého „vyspelého“ sveta.

Tzv. „vyspelosť“ je dnes v SR veľmi aktuálny problém: stále častejšie sa o nej hovorí a píše. Predstavuje sa ako nám veľmi vzdialený, akoby až nedosiahnuteľný ideál. Ideál, ktorý dosiahol iný svet - Západ. Tak sa potom nepriamo ústami hlásateľov tejto západnej „vyspelosti“ sami deklarujeme za nevyspelých, zaostalých. Vyzerá to tak, ako by sme súhlasili s hodnotením Slovenska a Slovákov so známym slovenským politikom, autorom knihy Žijem v takej krajine... (Autor je Béla Bugár.) Na tento vývin i stav dnes, bohužiaľ, v súvislosti s niektorými problémami poukazujú aj Slovenskej republike formálne nadriadené orgány EÚ.

Okrem iných dôvodov má byť príčinou tohto stavu aj náboženská situácia v Slovensku, ešte aj v súčasnej Slovenskej republike. A dôsledkom toho je rastúci protináboženský tlak „vyspejších“ prejavujúci sa v rozličných sférach verejného života.

Začína sa už na veľmi citlivom mieste - oficiálnymi programami vo výchove a živote mládeže od jej útleho detského veku. Také sú najnovšie vstupy do učebníc a školských osnov. Pripravuje sa nimi základňa pre vážne rozpory medzi našimi kresťanskými rodinami a rodičmi na jednej strane a medzi inštitúciami, ktoré podľa platného poriadku zodpovedajú za vzdelávanie a výchovu detí a mládeže, na druhej strane. Príklady a veľmi nepríjemné dôsledky takéhoto vývinu k novej, pokročilej „vyspelosti“ človeka sú už vo viacerých štátoch EÚ.

Naše referendum bolo vlastne oknom, cez ktoré sa dá pozorovať, čo sa deje vonku. Predtým sme si mysleli, že napriek všelijakým novým „pokrokom“ je všetko v poriadku. Uspokojovala nás tradičná predstava o konzervatívnom Slovensku: o sile našich odvekých tradícií, o trvalom pôsobení cyrilometodských ideí. Naša staršia generácia sa uspokojovala skúsenosťami z čias pred rokom 1989: Donedávna sme si mysleli, že ak napr. návštevnosť veriacich na sviatočných bohoslužbách je jedným zo znakov živej viery, pokladali sme to za znak, že Slovensko je nábožensky živé, že žije v duchu svojich tradícií. Veď až do roku 1989, keď sme žili v nábožensky nepriaznivej situácii - v socializme, hovorilo sa dokonca o komunizme - bolo percento počtu veriacich Slovákov dokázateľne veľmi vysoké. Napriek vtedajšej silnej propagácii marxizmu-leninizmu. Bolo.

SLOBODA PO ROKU 1989

V roku 1989 prišla (ako sa odvtedy okrídlene hovorí) sloboda. Naozaj sloboda? Čo vlastne sloboda je? Vyčerpáva sa obsah tohto pojmu tým, že na prechod cez hranice k susedom nepotrebujeme víza ani cestovné pasy? Nepotrebujeme od štátu povolenie na cestu do Londýna, Paríža, Hamburgu alebo Berlína... Môžeme slobodne aj hovoriť a písať (ak neprekročime isté, všeobecne rešpektované hranice). Zdá sa teda, že máme priam neohraničenú, akoby absolútnu slobodu.

Lenže takúto slobodu si ľudská spoločnosť nemôže dovoliť. Vznikol by nekontrolovateľný stav - kolízia individuálnych (aj skupinových) slobôd, vznikol by rozvrät, chos. V

spoločenstve ľudí musí byť poriadok, ktorý vzniká tak, že sloboda jednotlivca (aj rozličných skupín obyvateľstva) má isté ohraničenie. Najčastejšie sa to charakterizuje tak, že moja sloboda sa končí tam, kde sa začína sloboda môjho partnera. Hranice individuálnej slobody stráži citlivosť k partnerovi, rešpekt voči nemu, ktorý sa dá aj na najvyššej celospoločenskej úrovni definovať mravnosťou. Nemôže jestvovať sloboda bez mravných hraníc, lebo by sa rozvrátil spoločenský poriadok. Spoločnosť bez mravného poriadku nemôže

iného poriadku. V tejto „inej“ slobode je, žiaľ, mnoho takých čiastkových „slobôd“, ktoré radikálne prekračujú naše tradície, naše skúsenosti, naše mravné a v stáročiach nášho života vyskúšané normy. Táto sloboda by spôsobila aj odklon od stáročných tradícií. Svojimi dôsledkami by postupne vyvolala aj zmenu základných zložiek našej identity - zmenila by náš charakter, zmenila by nás. Akú identitu by nám priniesla? Možno chyméru tej európskej a svetovej „vyspelosti“. Ak do tejto vyspelosti patrí aj to, ako sa už dávnejšie prejavuje i vo

sme: Nie sme zbrojársky „vyspelí“ (to už od Havla), nevedieme vojny a nerozpíname sa. Ešte stále sa zdráhame prijať „gender“ ideológiu, ešte vždy a napriek inému vývinu „vyspelého“ sveta hovoria o nás, že sme konzervatívni - v očiach vyspelých v tom zlom duchu... Bodaj by to tak bolo a aj zostalo.

Pôsobenie tejto novej slobody („slobody“) sa u nás prejavuje i tak, že sa v našich chrámoch postupne stretávame v stále menších počtoch.

Znaky „vyspelosti“, jej srievodných znakov, sa teda posilňujú aj u nás: Čím ďalej tým silnejšie nad nami začína vládnuť zlaté teliatko - peniaz, matéria, hmota, možnosť „užiť si to“. Pôsobí na nás všadeprítomnosť a sila tzv. médií (tlačených, zvukových aj obrazových, ako sú tlač, rozhlas, televízia). Všadeprítomná je propaganda, materialistická a protináboženská ideológia. A ne jeden náš občan postupne začína myslieť podľa nich a (s) nimi. Aj u nás sa potvrdzuje skúsenosť, že kto má médiá, má moc. Touto mocou sa šíria nové vzory, príklady slávy - a to aj v morálnej neviazanosti, teda v tej „vyspelosti“ a slobode. Pozrite sa na titulné stránky najpredávanejších tlačovín. Účinkujú príklady a vzory „celebrit“: hocijaká sloboda, zábava, pohodlie - podľa stále častejšie sa opakujúcej demoralizujúcej výzvy: užívať si život... Ten život, v ktorom je už takmer príkladné opakované meniť „partnerky“, opúšťať deti. Kde sú tie časy, keď sa presadzoval princíp, že nemá vystupovať vo vysokej politike a vo verejnom živote človek, ktorý zodpovedá za rozvrátenú rodinu.

ČLOVEK A PRÍRODA

Je tu aj iný problém: Naša spoločnosť, osobitne aj naša mládež, je pohlčovaná a zamestnávaná technikou - vznikol terchnický múr medzi človekom a prírodou. Malý príklad: V dopravných prostriedkoch, v autobusoch, električkách a trolejbusoch sú mnohí cestujúci zamestnaní telefonovaním, z vrecák im vedú drôty do obidvoch uší - nevímajú prostredie, nikoho, ani vstupujúcu babku alebo dedka s paličkou, neregistrujú ani človeka s barlamami. Užívajú si. V mladej generácii, napr. v školskej mládeži, sa konštatujú už aj znaky nedostatku myslenia a reči! Nie iba slovenčiny. Stráca sa usilovnosť, pracovitnosť a (spoločenská) zodpovednosť. Mládež trpí aj dôsledkami rodinnej slabosti, rozvratom rodín a nedostatkami školskej výchovy - ak o výchove v školách môžeme ešte hovoriť.

Dnes sa nevenuje dostatočná pozornosť tomu, že človek stráca kontakt s prírodou, s ostatným živým svetom, hoci je aj sám jeho súčasťou. Silnie nebezpečný technický múr. Dôsledky sú zlé: prestávame cítiť prítomnosť Stvoriteľa v poriadku živého i neživého sveta. Opantáva nás predstava všemohúcnosti človeka. Lebo veď všetko čo tvorí múr, je dielom človeka! Preto potom nevnímame nepredstaviteľnú dokonalosť stvoreného sveta, vzájomnú súvislosť a závislosť časti a celku - harmóniu sveta. Blúdime potom v úvahách o náhodnom vývine (i vzniku) sveta. Strácame možnosť racionálneho poznávania Božej prítomnosti v stvorenom diele.

So stratou živého a trvalého kontaktu s prírodou sa oslabuje vnímanie samého Stvoriteľa. Stráca sa vedomie maličkosti človeka vo vesmíre na jednej strane a jeho vysoké postavenie v nesmiernom Božom diele na druhej strane.

(V tejto súvislosti si váženému čitateľovi dovoľujem odporučiť čítanie a poznávanie knižných diel, textov, fotografií a kresieb nášho prírodovedca, znalca slovenskej prírody doc. Ing. Miroslava Sanigu, CSc., ako sú napr. Rozprávky prababičky prírody, Galéria Veľkej Fatry, Rodný môj kraj - najmalebnejší pozemský raj..., Zrkadlenie Stvoriteľa v prírode, Reflexie o Bohu a prírode, Úsmevné čítanie o prírodných, Strašidelné čítanie o prírodných a mnohé iné.)

O referende (pred ním a po ňom)

žiť, nemohla by prežiť. Udušila by sa. Pravdaže, bolo by treba diskutovať aj o tom, čo je mravnosť, ako sa prejavuje. Povedzme jednoducho, že mravné je to, čo zabezpečuje pokoj a dobro pre všetkých dnes i v budúcnosti.

Ako však vieme, jestvujú spoločenstvá s nerovnakým obsahom a nerovnakými hranicami slobody. Tieto hranice majú totiž aj historickú, vývinovú dimenziu. Sú to špecifiká, ktoré vznikali vo vývine, v osobitostiach životného prostredia konkrétneho spoločenstva, v jeho skúsenostiach, v jeho ustálenom, všeobecne: v jeho a ním rešpektovanom životnom štýle.

SLOBODA

„VYSPELÝCH“ SPOLOČNOSTÍ

Sloboda, ktorá sa nám ponúka z tzv. vyspelosti iných, je sloboda iných skúseností a

vzťahu k iným, tým „nevyspelým“, aká je to vyspelosť? Veď je to vyspelosť, ktorá je aj slobodou silnejšieho oproti slabšiemu, slobodou bytostnej likvidácie toho, ktorý stojí na ceste za slobodou bez hraníc - za neohraničenou mocou. Na najvyšších hraniciach („leveloch“) tej „vyspelej“ spoločnosti sa to potom môže prejavovať aj zápasom o samotné bytie, o nadvládu, panovanie nad iným, dokonca aj nad celým svetom. V tejto „slobode“ by sme už zaiste nemuseli pri každej príležitosti, v hocijakej situácii volať po ďalšej vyspelosti, potom by sme sa už ani my Slováci nemuseli hanbiť za našu „zaostalosť“. Boli by sme tiež „vyspelí“. Má však azda byť toto náš vytúžený cieľ?

Priestor mimo neho je zaiste nevýhodný. Ale pre nás niet inej cesty.

Priznajme, že v niečom „zaostalí“ naozaj

Predchádzajúce úvahy vznikli po pretrvávajúcej diskusii, ktoré vyvolalo referendum o rodine. Treba povedať, že veriacich občanov znepokojila nedostatočná účasť na referende. Mnohí sa domnievame, že výsledok nie je adekvátny počtu veriacich Slovákov. Nie je adekvátny vnímaniu hodnoty rodiny, základu existencie a pretrvávania ľudstva asi v tom zmysle, ako sa o nej už pred referendom písalo napr. v článku Rodina a čo s ňou súvisí. Treba hľadať odpoveď na niekoľko otázok:

1. Nemáme výsledky zodpovedného prieskumu, koľko našich občanov sa dnes hlási za veriacich. Môžeme však vysloviť aspoň domnienku, že ich aj dnes je (napriek sústavným protikresťanským tlakom zo strany „vyspelých“) viacej, než sa ich zúčastnilo na referende o rodine. Odôvodnený je najmä predpoklad, že občania nášho vidieka nepodliehajú protikresťanským tlakom v takom rozsahu, aký sa môže očakávať v mestskom prostredí.

2. Ak sa predchádzajúci odhad približuje k pravde, prečo sa potom časť veriacich nezúčastnila na referende? Je to iba ich ľahostajnosť, zlé hodnotenie významu referenda, nedostatočná kresťanská zodpovednosť, znižujúca sa a slabnúca náboženská výchova a vzdelanosť, alebo prevaha negatívnych podnetov nad podpornými ideami? Bola podpora referenda nedostatočná?

3. Kto je za toto zodpovedný? Je to iba oslabený náboženský život v našich rodinách, teda nedostatočná zodpovednosť rodičov za výchovu detí? Je to - ak myslíme na našu mládež - dôsledok slabej alebo chýbajúcej náboženskej výchovy a vzdelanosti v školách? Je to nedostatok štúdia, čítania a inšpirácií dobrej literatúry, kníh a inej, dnes chýbajúcej tlače? Je za to zodpovedný iba (alebo najmä) štát?

4. Ak vznikajú také situácie, ako bolo naše referendum o rodine, využívame všetky dostupné a spoločensky prípustné možnosti na to, aby napr. veriaci občania mali úplné informácie o vážnosti pripravovanej akcie, aby si mohli alebo aj museli uvedomiť osobnú zodpovednosť za očakávaný výsledok, aby si uvedomili a pochopili dôsledky takej vážnej akcie a v takej vývinovej situácii spoločnosti, ako to bolo v prípade referenda?

5. Môžeme alebo musíme pokladať za nevhodné alebo neprípustné také kroky, ktoré by veriaceho, každého prítomného na sv. omši zrozumiteľne a otvorene upozornili na to, že ako veriaci nemôže bez osobitne vážneho dôvodu zmeškať príležitosť podporiť svojím hlasovaním pripravovanú akciu, v konkrétnom prípade referendum o rodine? Veď hlasovanie v tomto referende bolo príležitosťou verejne

podporiť jednotu formálne prejavovanej náboženskej viery a jej účinkovania v živote vriaceho človeka! Ako sa toto vedomie malo a mohlo posilniť vo vedomí veriacich?

6. Ak sa tom prejavila nedostatočne účinná príprava pred hlasovaním, o čom svedčí výsledok referenda? Kto všetko by si to mal uvedomiť? Nemali by byť tento stav podnetom na dôkladné dodatočné analýzy na všetkých úrovniach organizácie veriacich občanov? Nemali by sa hľadať nové, inak usmerňované náboženské aktivity?

7. Aké percento obyvateľstva súčasnej SR možno (bez objektívneho výskumu) zaradiť do skupiny veriacich? Je ich naozaj iba 21 %? Zaoberali sme sa verejne a dostatočne s týmto problémom? Nezostala príprava referenda nadmerne iba na samom organizátorovi?

8. K záverečným otázkam treba pridať po-

dakovanie za to, že týždeň pred referendom bol v našich chrámoch prečítaný pastiersky list, ktorý veriacich nabádal na účasť v referende.

Možno sa k prečítanému oficiálnemu textu mohla pridať osobná výzva, živá podpora, priame upozornenie na osobnú zodpovednosť za účasť všetkých veriacich na referende. Bolo by to nedovolené vybočenie zo zarážajúcej formality?

9. Je tu však ešte jedna otázka, ktorá presahuje problematiku referenda, ale súvisí aj s ním: Zdá sa, že sme si osvojili postoj, že netreba reagovať na každý útok proti viere, náboženstvu a proti Katolíckej cirkvi, aby to nevyvolalo ďalšie protireakcie. Že je lepšie mlčať. Zmenšili sme však tým útoky na vieru, vriacich a na cirkev? Asi nie. Príkladom je napr. aj naša Vatikánska zmluva, tlak na zmenu vzťahu medzi štátom a cirkvami a i.

Je tu teda otázka, či by sme nemali konať podľa stratégie: hovoriť priamo, otvorene, pomenúvať veci ich pravými menami, bez obáv chrániť, obraňovať a hlásať učenie Cirkvi. Asi by sme nemali argumentovať tým, že napr. Katolícka cirkev nevstupuje do politiky. Od čoho však závisí situácia (aj mravná situácia!) v spoločnosti? Nie je jej tvorcom politika? A nie je úlohou cirkvi (a cirkví) strážiť mravy spoločnosti? Možno by sme potom plnili príkaz „vaša reč nech je áno, áno, nie, nie“ s vedomím, že sa nič nemôže stať proti Božej vôli.

Napriek tejto skutočnosti a preto, že výsledok nebol taký, aký sme očakávali, dovolili sme si vysloviť predchádzajúce otázky s dôverou, že čitatelia ich prijímajú tak dobromyseľne a budú o nich uvažovať s takým kladným záujmom o dobro Katolíckej cirkvi v Slovensku a o dobro slovenských cirkví, ako sme to urobili týmto textom.

V Božej moci je súd o tom, čo je tu napísané a prečo je to tu napísané.

ÁBEL KRÁČ

Referendum bolo nečakane neúspešné. Bolo výsledkom konfliktu medzi plazivými liberálnymi kritériami toho, čo je dobré a čo zlé a kritériami, pod ktoré kresťanstvo už nemôže ísť. Kresťanstvo už nemalo kde ustúpiť. Prírodnú rodinu už zaprieť nemohlo. Ustupovanie kresťanstva bolo na liberálnej strane vnímané ako uznávanie, že je tu nejaký modernejší nositeľ spoločenského progresu, čo bolo oceňované ako galantnosť zo strany tradície, ktorá odchádza. Kresťanská strana bola si istá, že stará kresťanská istina je stále pilierom spoločnosti. Unikátom je fakt, že hoci na Slovensku nie je žiadna silná liberálna strana, vygenerovala sa liberálna spoločnosť. Vo výmene generácií sa kresťanstvo kontinuálne už neodovzdalo.

Rozhodujúce boli dva faktory. Média, ktoré v spoločenskej klíme zdôrazňovali iba obdobie dospievania a mladšiu dospelosť a urobili ostatné generácie nemé. Druhý faktor bol v sociálnych konštruktoch, ktoré ako rozhodujúci činiteľ udržiavajú civilizáciu zdôrazňovali individualizmus. Osobnosť sa v individualizme chápe ako konštrukt nekonečných variabilit. Všetko je relatívne. V kresťanstve je osobnosť entita, ktorá je disponovaná poznať pravdu. Cez život celebrit sa presadzovali falošné predstavy alebo oslavovali priamo deviácie - ako ideál.

Sociológ W.B. Muller uvádza nasledovné znaky deviovaného správania, ktoré môžeme pozorovať. Glorifikácia problémom, najmä v osobnom živote. Dvadsaťpäť rokov bulvár syti vedomie ľudí týmto spôsobom. Druhým znakom je potreba okamžitého zisku. Nespôsobilosť odložiť zisk cez dlhodobé plánovanie, ciele a podobne. Mladí ľudia často nie sú spôsobilí plánovať. Aj v spoločnosti okamžitý zisk, okamžitý zbohatnutie sa oslavovalo ako ideál. Tretím zna-

kom je chápanie chytrosti ako dobehnutie niekoho, až jeho oklamanie. Výsmech z cnosti. Aj toho bolo v spoločenskej klíme dost. Ďalším znakom je náladová nestálosť, striedanie nálad. Aj to sa bralo ako ideál, hľadanie silných zážitkov. Ďalším znakom deviácií je prispôbovanie sa vzburou. Odmietaním hodnôt a ťažkosťami s prirodzenými autoritami. Kriminalizácia spoločnosti a ťažko vymožiteľné právo sú doprevádzajúce znaky. Toto ničilo zmysel pre rodinu.

Prichádzajú mi na myseľ verše Goetheho o Mefistovi: Tej sily časť som ja, ktorá hoci chce páchať zlo, vždy dobro vykoná, som duch, ktorý stále popiera. A vo všetkom tom, čo sa u vás zvalo hriechom či skazou, skrátka zlom, tam ja vo svojom pravom živle som. Teda pozrime sa aké dobro sa vykonalo cez to zlo, bez nároku na kompletnosť a povinnosť kompetentných vyvodit' z toho závery.

V politologickej literatúre sa uvádza, že v politickej exekutive sa presadilo expertné rozhodovanie. Mení sa pozícia „ľudu“ ako zdroja všetkej moci. Aj ja som si myslel, že neplatnosť referenda bude tesná. Že je to príležitosť pre ľud. Expertné rozhodnutia môžu síce prispieť ku konsenzom, ale treba kontrolovať ich východiská. Už Maritain napísal, že kresťania musia ovládať technické nástroje civilizácie, aby sa neboli zneužití. Nezastierať si, že okrem kresťanského humanizmu je tu aj liberálny, postmoderný humanizmus, ba aj konzervatívny, ktorý je v kríze.

Ferguson píše, civilizované inštitúcie konzervativizmu sú v kríze. Vo vzťahu k prehrevu v referende vysvetľujúco prispieva teória anómie. Rázštep v kultúre. Anómia je jav kedy sú v štruktúre kultúry spoločnosti silne zdôrazňované ciele, napríklad rodina, ale v štruktúre spoločnosti neboli vytvorené potrebné prostriedky na dosiahnutie týchto cieľov. Spoločnosť už začala cúvať z hodnoty rodiny.

Nie je to abstrakcia. Jeden príklad za všetky. Ona a on žijú v prenajatom byte, pracujú za slovenskú mzdu. Nie sú zosobášení. Na byt niet peňazí. Žije sa z rúk do úst. Mat' rodinu je riziko. Ona chodí do kostola a ide na spoveď. Na spovedi jej kňaz povie, že takto žiť nesmie, že jej dá síce ešte rozhrášenie, ale nabudúce už nie. Ona ide nabudúce na spoveď, ale to, že žije takto ďalej, zatají. Povie si, že dobrý pán Boh to pochopí. Ak sú ľudia vystavovaní stratám, nie len materiálnym, ale aj osobným, môžu prežívať niečo ako nedostatok pohladenia od života. A sami môžu mať potrebu nedať pohladenie nikomu, ako ho ani oni nedostali.

Aj to môže byť jednou z príčin nízkej účasti na referende. Ľudia nedali pohladenie účasťou v referende. Slovenská cirkev, zdá sa, prestáva byť ľudovou. Nerozlišilo sa medzi štátnosťou a lojalitou k nej a lojalitou k politickým štruktúram. Šokovým transformačným procesom, kde sa ne-transformovala najprv právo, ale vlastníctvo. Prenechalo sa príliš veľa na strany, ktoré majú v

názve kresťanstvo, ktoré nedostatočne reprezentovali kresťanské interpretácie v spoločenských zmenách.

Spoločnosti chýbajú osobnosti a situácie, ktoré by sa dali nazvať svedomie doby. Chýba ochota obetovať sa. A tak nastúpil falošný prorok. Východisko je v prísnej a poctivej kontrole všetkého, čo sa prijíma, aký to bude dopadať na život spoločnosti, konkrétnych ľudí. Mnohí už nemajú kam ustúpiť. Napríklad ak taká nebezpečná pozícia ako exekútor bude ako podnikateľský subjekt, bude to dobre? Alebo je lepšie ak bude, ak už musí byť, štátny úradník. Čo je lepšie? Bez tlaku na civilizačné systémy sa ony samé odseba nebudú humanizovať. Tu je veľká rezerva. Pre Slovensko sa vie napojiť na svetový trend a imitovať ho do vlastného prostredia, ale neprehodnocuje hodnotu tento trend. Sme spoločnosť iba imitátorov, a nie inovátorov. Zdá sa, že slovenskú spoločnosť začína ovládať mefistovsko-faustovský konflikt. Akoby ju reprezentovali slová Margaréty z Fausta, keď cíti, že Mefisto je blízko: Ten odpor natoľko má zvláda, že keď mi príde na oči, akoby som ťa, drahý, už nemala rada, modliť sa nemôžem, keď sa k nám pritočí. Východisko je v tom, aby kresťania spolupracovali s každým, s kým vedia definovať problém tak, že neodporuje Kristovmu dobru. Toto dobro prepája prirodzené a nadprirodzené v občianskej spoločnosti. Ľudí treba znova učiť rozlišovať medzi časnosťou a večnosťou. Učiť poznávať, že v každom z nás je túžba po večnosti. Učiť rozpoznávať zmysel života a spirituálny motív mať viacej toho pravého života. A ak nejaká výchova, tak k zodpovednému manželstvu a rodičovstvu. Neumenšovať človeka o jeho psychologický a duchovný rozmer iba na biologické, sexuálne. Z toho by sa nemalo ustúpiť.

STANISLAV HVOZDÍK

Poznámky po referende

ALFA

Život je do kríža:
cesta odniekiaľ niekam.

Človek ako pútnik
prechádza časom
a naplňa svoj údel.

Akým obsahom?

To posúdi Boh. I
ba On má právo súdiť
a hodnotiť človeka
a jeho život v celosti.
Všemohúci určil mieru
všetkého.

Dobrá cesta -
cesta k svetlu -
býva namáhavá, hrboľatá,
úzka, do kopca...

Krížová cesta
dáva zmysel bolesti,
pretože ústi
do večnosti s Bohom.

I.

PÁN JEŽIŠ

JE ODSÚDENÝ NA SMRŤ

Každý raz zomrie.

Je to jedna z mála istôt,
a predsa neraz popieraná,
obchádzaná, zatajovaná.

Smrť nie je bodka,
ale pomlčka.

Odkazuje na niečo ďalšie.

Ježiš zvíťazil nad smrťou.

Láska je totiž silnejšia ako smrť
a Boh je všemohúci
aj milosrdný.

V tom spočíva nehybná nádej.

Zlo je už porazené.

II.

PÁN JEŽIŠ BERIE

NA SVOJE PLECIA KRÍŽ

Pravé hrdinstvo spočíva v tom,
že človek prevezme zodpoved-
nosť za svoj život, uzná svoje
hriechy a prijme aj bolesť, aj
neúspech, aj seba, aj iných. Pri-
jme svoj kríž s odhodlaním na-
sledovať Krista.

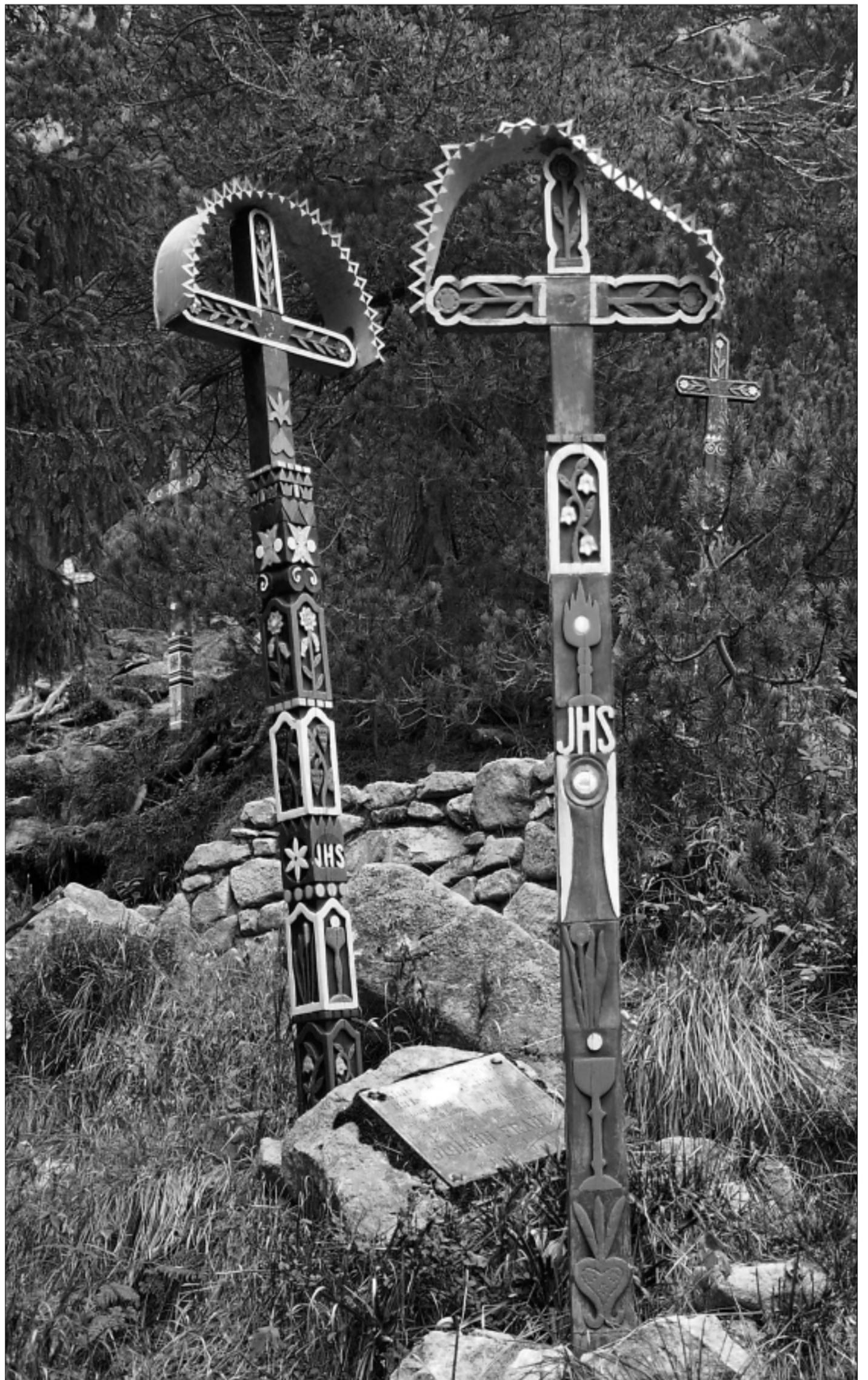
Bolo by vari lepšie kríž zbabelo
zhodiť na zem či dokonca na
plecia iného?

Ježiš ide príkladom.

Vzal na seba kríž ťažký ako
všetky hriechy sveta.

JÁN MARŠÁLEK

Krížová cesta

Snímka: Lubomír Kaľavský

III.

PÁN JEŽIŠ
PRVÝ RAZ PADÁ
POD KRÍŽOM

Je pochopiteľné, že pútnik počas ťažkej cesty niekedy unavený zakopne alebo spadne.

Nie je hanbou padnúť, hanbou je nepokúsiť sa vstať. Pády i omyly boli aj budú. Len aby neboli podrazy, klamstvá a nepriateľstvá!

Všeličo sa stáva,
ale s Božou pomocou
sa všetko môže obrátiť
na dobré.

IV.

PÁN JEŽIŠ SA STRETÁ
SO SVOJOU MATKOU

Pestovanie dobrých vzťahov neradno zanedbávať, najmä nie v rodine.

Stále platí a bude platiť: Cti svojho otca a svoju matku.

Niektoré stretnutia spôsobujú bolesť, a le nedá sa im vyhnúť. K životu patrí aj obeta. Láska tiež niekedy bolí, no na jej konci je blaženosť. Ježiš je cesta, pravda a život.

V.

ŠIMON Z CYRÉNY
POMÁHA PÁNU JEŽIŠOVI
NIESTĚ KRÍŽ

Prijať pomoc je niekedy ťažšie ako pomoc poskytnúť.

Človek má v sebe málo pokory i málo odvahy.

Kto potrebuje pomoc, nech pomáha iným.

Kto pomáha iným, nech sa nehanbí priznať vlastnú slabosť.

Človek je krehká nádoba - až keď si to uvedomí, môže zosilnieť.

Boh hľadá ľudí, ktorí chcú prijať jeho milosť a dať sa premeniť.

VI.

VERONIKA PODÁVA
PÁNU JEŽIŠOVI ŠATKU
Zákon lásky káže

všimáť si druhých a pomáhať im v trápeniach. Niekedy stačí drobnosť - podanie ruky, úsmev, milé slovo...

Pretože veľké veci vyrastajú z malých. Boh nepotrebuje človeka, a predsa ho prijíma. Ježiš prijal podanú šatku a odtlačil do nej svoju svätú tvár. Obraz života: krása a bolesť.

VII.

PÁN JEŽIŠ DRUHÝ RAZ
PADÁ POD KRÍŽOM

Kríž je ťažký, nad ľudské sily. Dá sa uniesť

iba s Božou pomocou. Svet nežije v človeku, ale človek vo svete.

Človeka teda všeličo presahuje. Pravá kresťanská pokora dvíha z uzavretia časopriestoru.

Kto padol raz, môže padnúť znova. Dôležité je neprepadnúť sa do ničoty.

VIII.

PÁN JEŽIŠ NAPOMÍNA
PLAČÚCE ŽENY

Boh je omnoho väčší než ľudské predstavy. Nemožno ho stotožňovať s človekom nesúcim kríž.

Ježiš sa po svojom zmŕtvychvstaní vrátil k Otcovi a na konci časov príde ako Kráľ, aby súdil živých i mŕtvych. Plačúce ženy predstavujú ľudskú slabosť, nedokonalosť a závislosť na Stvoriteľovi. Takáto závislosť nezahanbuje.

IX.

PÁN JEŽIŠ TRETÍ RAZ
PADÁ POD KRÍŽOM

Krížová cesta nášho Pána Ježiša Krista je zahalená tajomstvom, tak ako celé jeho

pozemské pôsobenie. Môže azda Boh padnúť?

To isto nie, ale človek padá opakovane. Keď padol Ježiš, padol za ľudí, padol namiesto človeka. Každý sa môže zmeniť, ale nesmie sa uzavrieť pred ľuďmi a najmä nie pred Bohom.

X.

PÁNU JEŽIŠOVI
ZVLIEKAJÚ ŠATY

Dejiny sú plné násilia a ponižovania človeka človekom.

Ľudia s otupeným svedomím, bez citu a bez hanby, niektorí pudovo, iní špekulatívne dávajú priestor hriechu. No niekedy je za tým strach, plynúci z odmietania Boha.

Ježiš vzal na seba ľudskú prirodzenosť, aby nám umožnil vojsť do Božieho kráľovstva.

XI.

PÁNA JEŽIŠA
PRIBÍJAJÚ NA KRÍŽ

Bolesť vie byť niekedy strašná. Pribíjanie na kríž

svedčí o krutosti, akej je schopný človek. Oproti tomu stojí láska: obetavosť, nezištnosť, veľkodušnosť...

Nieкто si povie: nedbám na Boha, a predsa sa mi darí. Ale pozor! Všetko sa môže zvrtnúť v priebehu chvíle.

Z kríža sa stal symbol spásy a víťazstva. Lebo Bohu nič nie je nemožné.

XII.

PÁN JEŽIŠ
NA KRÍŽI UMIERA

Smrť čaká každého z nás. Vďaka Ježišovi máme nádej aj vieru v zmŕtvychvstanie.

Vďaka Bohu je niečo silnejšie ako smrť - život. Pán Ježiš sa obetoval

a ukázal nám cestu.

Ľudský rozum je primálny a zmysly nedostatočné na to, aby obsiahli všetko jestvujúce. Viera oživená zjavením prekračuje hranice zmyslového poznania.

XIII.

PÁNA JEŽIŠA
SKLADAJÚ Z KRÍŽA

V ovzduší skepsy a cynizmu, ktoré panuje v dnešnom svete, je ťažké veriť.

No viera potrebuje byť skúšaná! Človek niekedy stratí takmer všetko,

to však nemusí znamenať koniec, môže ísť o nový začiatok.

Kto hľadá, nájde - a nájde to, čo hľadá.

Kto sa nezľakne skúšok, opierajúc sa o Božiu milosť, obstojí.

Život je boj, a má ním byť.

XIV.

PÁNA JEŽIŠA
POCHOVÁVAJÚ

Smrť nie je bodka, ale pomlčka.

Pieseň sa končí, život pokračuje.

Ježiš sa obetoval, podstúpil krížovú cestu aj telesnú smrť.

Jeho telo uložili do hrobu. Krížová cesta sa končí,

aby sa mohla začať cesta víťazstva.

Človek nemusí uveriť, môže sa vzpierať tajomstvu i pravde, ale čo mu potom zostane?!

OMEGA

Blažený ten, kto vyzná, že Ježiš je Kristus - s yn živého Boha.

Nad všednosťou je sviatočnosť, nad časnosťou večnosť.

Evanjelium otvára nové obzory.

Cesta odniekiaľ niekam: základná osnova -

život je ako rieka. Svet povstal zo Slova.

- *Pôsobíte tiež v pedagogickom prostredí na Katedre etnológie a folkloristiky Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, externé prednášate predmety ako Úvod do etnológie, Druhy a žánre folklóru a Európsky folklór. Zo svojich skúseností istotne viete potvrdiť, či študenti prejavujú záujem o spomínané disciplíny, prípadne akými prostriedkami sa ich snažíte k štúdiu motivovať?*

KATARINA ŽEŇUCHOVÁ: - Na Katedre etnológie a folkloristiky vyučujem predmety zamerané na slovesný folklór. Môžem tak naplno v praxi aplikovať a využiť poznatky interdisciplinárneho charakteru, ktoré sa mi podarilo nadobudnúť v rámci vedeckého pôsobenia v Slovenskej akadémii vied. Osobitne sa vo svojich vedecko-pedagogických aktivitách sústreďujem na folklór, ktorý je mnohstranný a plastický súbor „textov kultúry,“ ktoré sa prednášali, rozprávali alebo spievali, teda odovzdávali sa predovšetkým ústnou formou. Niektoré sú spojené s tradičným obradom, s národným zvykoslovím, reáliami, iné vznikali a interpretovali sa nezávisle na nich. Ústne šírené folklórne texty na rozdiel od písomne fixovaných literárnych textov spravidla nepatria jednému autorskému subjektu, nepatria ani ich interpretom, sú živým dedičstvom národnej tradície ako celku. Život a životné situácie, historické podmienky slovenského národa sa menili a ústna (nefixovaná) forma folklórneho textu ponúkala možnosť reagovať na tieto zmeny. Folklór preto vychádza a žije z tradície, nežije mimo národného kultúrneho a historicko-spoločenského prostredia a mimo jeho rámca. Pri takomto výskume treba citlivo a synergicky pracovať s poznatkami rozličných vedných disciplín, v prípade slovesnej ľudovej kultúry ide najmä o literárnovedné či lingvistické aspekty. Študentom treba predstaviť teoretické poznatky, vysvetliť súbor pojmov, termínov, druhovú a žánrovú systematiku slovesného folklóru, diachrónne aspekty vedeckého myslenia o predmete bádania s perspektívou do súčasnosti. Študenti etnológie a folkloristiky sú aj sami nositeľmi tejto kultúry a zvyčajne tiež aktívnymi interpretmi ľudovej tradície. Potešujúce je to, že ich záujem o objekty ľudovej tradície vychádza z ich záľubu i autopsie, a som preto presvedčená, že nielen moja motivácia zúčastňovať sa tohto vedecko-pedagogického procesu a teda odovzdávania výsledkov výskumov je obohacujúca.

- *Výštudovali ste slovenský jazyk a literatúru v kombinácii s ruským jazykom a literatúrou na Fakulte humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove(1998). Doktorandské štúdium ste absolvovali v Slavistickej kabinete SAV (v súčasnosti Slavistický ústav Jána Stanislava SAV). Aký je Váš vzťah k ruskému jazyku, kultúre a prečo ste sa rozhodli pokračovať v slavistike?*

KATARINA ŽEŇUCHOVÁ: - Skutočnosť, že sa venujem slavistike, nie je popretím môjho záujmu o poznávanie slovenčiny a slovenskej kultúry. Prostredníctvom štúdia ruského jazyka a literatúry som sa k slavistike asi viac priblížila, lebo, ako sa vraví, ruský jazyk je predpokladaným slavistickým esperantom. A nielen preto. Poznanie národnej kultúry a jej zdrojov možno dobre spoznať iba vtedy, ak sa zaoberáme jazykovými a kultúrnymi procesmi a kontinuitou v synergii vzťahov, ktorými národná kultúra prešla storočiami svojho vývinu. Tak je to aj so slovenským jazykom a kultúrou, v nej možno nájsť nielen pečať západného, a teda latinského kultúrneho horizontu. V slovenskej kultúre sa zračí i

slovenský kresťanský slaj zachovaný v textoch a tradícii grécko-slovanskej kresťanskej tradície reprezentovanej misiou svätých Konštantína a Metoda. Vzťahy s nemeckým, českým, poľským, ukrajinským i maďarským kultúrnym prostredím sa prejavujú práve v jedinečnosti slovenskej kultúry a slovenského jazyka. Je prirodzené a zrejme, že slovenský národ nestratil svoju identitu, ani hrdosť, že naša národná kultúra je živým svedectvom o našej svojbytnosti, o nás samých, a tým je aj dôkazom o tolerancii k iným a bez umelých škruptúl.

- *Pôsobíte aj na Filozofickej fakulte Masarykovej univerzity v Brne,*

ktoré však vychádza z historicko-etymologických princípov slovenského pravopisu. Stotožňujem sa s názorom, že ak sa pravopis nenaučia žiaci na základnej škole, na strednej ani na vysokej škole to už asi nedobehnú. Preto si myslím, že napriek averzii a nevoli, s akou žiaci pristupujú k diktátom a pravopisným rozcvičkám, by učiteľia základných škôl mali klásť dôraz na osvojenie si základných pravopisných noriem a hľadať prístupné formy a metódy na ich praktickú aplikáciu a precvičovanie. Treba sa však usilovať aj o to, aby sa čítanie diel slovenskej literatúry stalo pevnou súčasťou života človeka od jeho útleho veku, lebo

točne zhodnotený Cambelov prínos do slovenskej dialektológie?

KATARINA ŽEŇUCHOVÁ: - Na začiatku mojej vedeckej práce som si za objekt svojho výskumu vybrala zaujímavú osobnosť - Samuela Cambela, ktorý je v odborných, ale aj v laických kruhoch známy v prvom rade svojím jazykovedným dielom. Popri štúdiu slovenských nárečí S. Cambel svoje bádateľské úsilie venoval výskumu spisovného slovenského jazyka a ustáľovaniu kodifikačných noriem počas tzv. martinického obdobia (1875 - 1914) dejín spisovnej slovenčiny. Cambelov prínos v oblasti štúdia slovenčiny a ostatných slovanských jazykov je pomerne dostatočne zhodno-

ných naratívov v pôvodnej nárečovej podobe tak, ako ju pre potreby dialektologického výskumu zapísal sám zberateľ S. Cambel. Knižnú publikáciu Zbierka ľudovej prózy Samuela Cambela s podtitulom Prameň k výskumu rozprávačskej tradície na Slovensku tvorí popri textovej časti, ktorá zahŕňa všetky dostupné Cambelove zápisy, aj úvodná štúdia a komentáre k jednotlivým textom. Edičné sprístupnenie jedného z najstarších doposiaľ ťažko dostupných materiálových korpusov ľudovej prózy ponúka folkloristom, jazykovedcom či etnolingvistom pozoruhodný pramenný materiál, poskytuje prierez autentickým dobovým rozprávačským repertoárom, ponúka obraz o zastúpení jednotlivých žánrov a tém, o životnosti rozprávačských cyklov, látok a motívov, je nevyhnutnou pramennou bázou i pre komparatívne štúdium ľudovej prózy v širšom medzinárodnom rámci.

- *V septembri 2013 ste v spolupráci so samosprávou obce Dolné Dubové pripravili vedeckú konferenciu Jozef Ignác Bajza v kultúrnom a literárnom kontexte. Spolu s Rastislavom Kocánom ste autorsky stáli pri vzniku expozície o živote a diele Jozefa Ignáca Bajzu, v priestoroch starej fary v Dolnom Dubovom, kde dlhé roky J. I. Bajza pôsobil nielen ako rímskokatolícky kňaz, ale aj ako národný a kultúrny dejateľ. Akú odozvu v odbornej verejnosti ste vo verejnosti v tejto súvislosti zaznamenali?*

KATARINA ŽEŇUCHOVÁ: - J. I. Bajza predstavuje v dejinách našej národnej kultúry významný historický, jazykový i literárny medzník, reflexia jeho osobnosti vo vedeckej spisbe je rozporuplná, kritická a žiaľ i jednostranná. Bajzovu osobnosť sprevádzajú atribúty a knižné frázy ako „rozkoľník“ „jazykový separatista“, „hlavaty trucovník bernolákovského hnutia“, „neústupčivý“, „samolúbny“, „tvrdohlavý“, „prchký“... Žiaľ, niektoré klišeovité predsudky a často aj polopravdy o J. I. Bajzovi pretrvávajú podnes dokonca aj v odbornej literatúre, v učebniciach a čo ma skutočne rozhorčuje, že sa mnohé nepravdy umiestňujú aj na internetové stránky, odkiaľ sa šíria už skutočne rýchlosťou o blešku, a tak sa rozširujú nesprávne informácie až dezinformácie o osobnosti J. I. Bajzovi. Spomeniem nielen nelichotivé poznámky o charakterových vlastnostiach Bajzu, s tými dnes nič nespravíme, ale sú to napríklad nesprávne a často mylné biografické údaje, ktoré sa bez akéhokoľvek historografického výskumu prepisujú z jednej publikácie do druhej, a končiac podobizňou J. I. Bajzu, ktorá nie je jeho.

V septembri 2013 sme v spolupráci s obecnou samosprávou v Dolnom Dubovom, v prvom kňazskom pôsobisku J. I. Bajzu, pripravili vedeckú konferenciu, ktorou sme si pripomínali 230. výročie jeho príchodu na dolnodubovskú faru, kde pôsobil celých 22 rokov. Na konferencii i následne v monotematickej knižnej práci s názvom Jozef Ignác Bajza v kultúrnom a literárnom kontexte (2013) sa prezentujú nové poznatky o jazykových otázkach a príčinách neúspechu Bajzovho pokusu o kodifikáciu spisovného jazyka, o historicko-spoločenskom kontexte osvietenstva, o etablovaní sa knižnej kultúry a cenzúry v období jozefinizmu, o literárnych a estetických aspektoch diela J. I. Bajzu i o prienikoch Bajzovej tvorby s ľudovou slovesnou kultúrou, o dobovej cirkevnej hudbe. Uplatnenie vedeckovýskumných výsledkov v užšom regionálnom kontexte sa podarilo aj vďaka hodnotiacim príspevkom 22-ročného pôsobenia J. I. Bajzu ako rímskokatolíckeho kňaza v Dolnom Dubovom, ktorý sa popri literárnej čin-

Zhovárame sa

so slavistkou, vysokoškolskou pedagogičkou

Katarínou Žeňuchovou

KATARINA ŽEŇUCHOVÁ (1975) - je samostatnou vedeckou pracovníčkou Slavistického ústavu Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Je aktívnou členkou Medzinárodnej komisie pre slovanský folklór a Etnolingvistickej komisie pri Medzinárodnom komitáte slavistov a výkonnou redaktorkou slavistického vedeckého časopisu *Slavica Slovaca*. Zameriava sa na výskum ľudovej prozaickej tradície v karpatskom priestore s osobitným zreteľom na východné Slovensko a Zakarpatskú oblasť Ukrajiny, všima si predovšetkým paralelné dimenzie medzi dvoma významnými spoločenskými fenoménmi, t. j. jazykom a folklórom. Poznatky o tejto problematike predložila vo viacerých vedeckých štúdiách i v knižných prácach, napríklad v publikácii *Samuel Cambel*

na pomedzí vedných disciplín. Zberateľské dielo Samuela Cambela v kontexte výskumu ľudovej prózy na Slovensku. (Bratislava - Martin: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Matica slovenská, 2009. 227 s., ISBN 978-80-969992-5-5), ktorá bola v roku 2010 ocenená Cenou Slovenskej akadémie vied a Cenou Národopisnej spoločnosti Slovenska. V roku 2014 vydala ďalšiu monografickú prácu s edíciou jedného z najstarších autentických prameňov k výskumu ľudovej prozaickej tradície na Slovensku *Zbierka ľudovej prózy Samuela Cambela s podtitulom Prameň k výskumu rozprávačskej tradície na Slovensku* (Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Slovenský komitát slavistov, 2014, 464 s., ISBN 978-80-89489-16-9/2014).

viedli ste prednášky a seminárne cvičenia zo slovenského jazyka. S osvojením morfológických a fonetických zákonitostí a syntaxe majú v dnešnej dobe dosť veľký problém aj absolventi vysokých škôl. Pri pravopise najčastejšie riešia typickú otázku, či majú použiť ypsilon alebo jotu. V čom podľa Vás spočíva príčina spomínaných nedostatkov?

KATARINA ŽEŇUCHOVÁ: - Na Filozofickej fakulte Masarykovej univerzity v Brne som pôsobila v rokoch 2007-2011. V rámci študijného odboru slovenský jazyk a literatúra som tam prednášala a viedla semináre zo súčasného slovenského jazyka - z fonetiky a fonológie, morfológie, syntaxe i z lexicológie. Bola to pre mňa užitočná a vzácna skúsenosť, lebo vyučovanie slovenčiny na českých univerzitách má svoje špecifiká. Slovakistiku tam študuje množstvo poslucháčov zo Slovenska, pre ktorých je slovenčina materinským jazykom. Tí sú oproti českým študentom, ktorí ovládajú slovenčinu predovšetkým pasívne, zvýhodnení, a preto sa treba v roli učiteľa popasovať s nevyváženou úrovňou zvládnutia základných jazykových kompetencií v jednej seminárnej skupine. Svoju úlohu zohráva aj jazyková blízkosť slovenčiny a češtiny, kde treba nevyhnutne počítať s negatívnymi dôsledkami jazykovej interferencie dokonca aj na strane slovenských študentov, lebo sú vystavení silnému interferenčnému vplyvu po česky hovoriaceho prostredia.

Pravda, neustále pozorujeme čoraz väčšie problémy aj u vysokoškolsky vzdelaných ľudí s osvojením si základných ortografických noriem materinského jazyka. Kameňom úrazu býva aj Vami uvádzané písanie y/i,

práve čítanie výrazne pomáha pri zdokonaľovaní pravopisných zručností. Je nesmierne dôležité vybudovať pozitívny vzťah ku knihám a zvyšovať čitateľské kompetencie v každom veku a v každom prostredí.

- *Pochádzate zo Zemplína, ktorý je bohatý na prejavy autentického folklóru. Ktoré reprezentatívne klenoty Zemplínskeho regiónu dodnes najviac obdivujete?*

KATARINA ŽEŇUCHOVÁ: - Zemplín je nielen miestom, kde som sa narodila, ale je to kraj bohatý na kultúru, folklór, umenie, je to kraj stretania sa dvoch tradičných kultúrno-religiózných priestorov, ktoré utvárajú identitu Slovenska a Slovákov. Môj obdiv patrí ľudom, lebo oni sú nositelia i tvorcovia všetkých, i tých najjednoduchších, no krásnych a irečiteľných obyčaji, zvykov a našej slovenskej kultúrnej identity. Mám rada tento kraj pre jeho umelcov, literátov, básnikov, pre jeho nezištných a pracovitých ľudí, ktorí vedia, kde je ich miesto pri naplnení odkazu našich starých otcov a predkov, ktorým sa oni a po nich my budeme zodpovedať za zachovanie, rozvoj a odovzdávanie národného dedičstva.

- *Vo Vašich vedeckých knižných prácach sa venujete osobnosti a dielu slovenského filológa, jazykovedca Samuela Cambela (1856-1909). Vklad Cambelovej osobnosti spočíval aj v zbere nárečových prehovorov najmä zo stredného a východného Slovenska. Krátko pred svojou smrťou vydal prvú časť jazykovednej monografie Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov. Je v spoločnosti jazykovedcov, historikov, literátov dosta-*

tený a v dejinách slovenskej jazykovedy nespochybniteľný.

V prvej monografickej práci Samuel Cambel na pomedzí vedných disciplín z roku 2009 sa venujem otázkam zberateľskej činnosti jazykovedca, ktorý sa do dejín slovenskej folkloristiky zapísal tým, že ako prvý zaznamenal texty ústnej prozaickej tvorby prostredníctvom odborných zberateľských metód. Predsavzal si, že preskúma a zapíše reč slovenského ľudu, spracuje fondy živého ľudového jazyka, čo mu poslúži aj na zveľadenie spisovnej slovenčiny a pri koncipovaní gramatiky spisovnej slovenčiny a slovníka. Trinásť rokov (1892 - 1905) zbieral a zapisoval nárečové texty na východnom a strednom Slovensku, jeho zbierka obsahuje 246 záznamov zo 137 lokalít na Slovensku. Zo žánrového hľadiska zbierku tvoria ľudové rozprávky, povesti, spomienkové rozprávania, humoristické rozprávania, anekdoty i 6 hádaniek. Cieľom mojej monografickej práce bolo doplniť vedecký profil jazykovedca Sama Cambela o nový rozmer, poukázať na medzidisciplinárnu spoluprácu jazykovedy a folkloristiky.

Zozbierané nárečové zápisy z východného Slovenska Samuel Cambel publikoval v prílohe prvej časti dialektologickej monografie Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov (Turčiansky Svätý Martin, 1906). Nárečové záznamy zo stredného Slovenska nestačil spracovať, rukopisná zbierka zo stredného Slovenska je dnes súčasťou jeho archívnej pozostalosti. Po vyše sto rokoch od ukončenia Cambelových terénnych výskumov, na sklonku roka 2014, sa mi podarilo vedeckej i širšej odbornej verejnosti sprístupniť kompletnú zbierku folklór-

Recenzia filmu Slováci a spolužitie

ností výrazne zaslúžil o zveľadenie a zachovanie vzácných umeleckých a architektonických skvostov súčasnej podoby dolnodubovského kostola Nanebovzatia Panny Márie, ktoré tiež neostali na okraji nášho záujmu.

Vedecká konferencia nadobudla osobitný rozmer sprístupnením stálej literárnej expozície inštalovanej v budove starej fary, kde J. I. Bajza 22 rokov žil a tvoril. Keď som ju spolu s Rastislavom Kocánom pripravovala, nechceli sme nekriticky preberať údaje sprostredkované zo sekundárnych zdrojov, neupierajúc výsledky výskumov našich predchodcov sme stavili na vlastný archívny výskum. Navštívili sme domáce pamäťové inštitúcie - archívy a knižnice v Martine, v Trnave, Skalici, v Bytči - ale aj zahraničné vo Viedni, v Ostrihome i v Budapešti. Naším cieľom bolo predstaviť v priestoroch starej fary, ktorá dýcha nepominuteľným odkazom J. I. Bajzu, na expozičných paneloch v podobe faksimilných reprodukcii priame svedectvá o jeho živote a diele. Archívny výskum ukázal, že viacero jednoznačných a triviálnych údajov o živote či štúdiách J. I. Bajzu, ktoré sú v literatúre ako zažité, je nesprávnych a je nutné ich opraviť, spresniť či doplniť. Hoci sa na prvý pohľad zdá, že osudy osobností našich slovenských kultúrnych dejín sú dostatočne preskúmané a uzavreté, predsa však je potrebné opätovne sa venovať heuristickému výskumu prameňov. To nám dáva nádej, že odkryjeme nielen nové skutočnosti, ale opakovane a neustále sa presvedčame, že slovenské dejiny kultúry sú „zaľudnené“ prítazlivými osobnosťami, ktoré svojimi činmi a postojmi sú nám príkladom podnes.

S odstupom dvoch rokov môžem zodpovedne povedať, že interdisciplinárna konferencia venovaná J. I. Bajzovi priniesla množstvo nových poznatkov a nebola len rekapituláciou doterajšieho poznania o jeho diele a o počiatkoch slovenskej literárnej a jazykovej kultúry. Odborná verejnosť v recenzných ohlasoch a správach reflektovala i vznik a sprístupnenie expozície v pôvodnej budove fary v Dolnom Dubovom. Vysoko vyzdvihujú skutočnosť, že v čase, keď všade, a v obecných kasách zvlášť, chýbajú peniaze a podpora vedy a kultúry naráža aj na ekonomické bariéry, vznikla literárna expozícia, ktorá je navyše odborne garantovaná a sprístupňuje verejnosti priame svedectvá o živote a diele J. I. Bajzu, ktoré doteraz ležali v trezoroch knižnic a archívov doma i v zahraničí. Dnes sme skôr svedkami toho, že výsledkom vedeckej práce či kultúrnym hodnotám sa vôbec nevenuje pozornosť. Práve preto si osobitne vážim záujem o kultúrne hodnoty práve v prostredí decíznej sféry, čoho sme svedkami aj vďaka záujmu starostu Mareka Hřčku v Dolnom Dubovom. Naše spoločné aktivity preto vnímam ako dôkaz o dobrej spolupráci vedeckej komunity s miestnou samosprávou.

- Ako by ste charakterizovali význam byzantskej misie našich solúnskych bratov do aktuálnej doby?

KATARÍNA ŽEŇUCHOVÁ: - Hoci sa tejto problematike osobitne nevenujem, vnímam cyrilo-metodské dedičstvo ako poklad slovenskej kultúrnej identity. Práve vďaka Cyrilovi a Metodovi, slovenským apoštolom a spolupatrónom Európy, sme sa už v období formovania najstarších kresťanských dejín a kultúry v Európe stali jej neoddeliteľnou a jedinečnou zložkou. Tým sme sa stali spolutvorcami a nositeľmi našej národnej, slovenskej a európskej identity.

Zhovárať sa EMANUEĽ ORBAN

Čo sú, akí sú a v čo veria krajanovia v Srbsku

Krátky ale hutný zaujímavý a veľavravný dokumentárny film o Slovákoch, ktorí žijú v Srbsku už niekoľko generácií takmer 300 rokov, bol pred niekoľkými týždňami uvedený na svet pod názvom Slováci a spolužitie. Dvadsaťdva minút približuje päť životných rozprávání o dennodennom živote našich krajanov. Film vyvracia vžitie stereotypy o dolnozemskej Slovákov, akoby sa živil len poľnohospodárstvom, majú len ľubozvučnú slovenčinu, krásne tancujú a spievajú také pesničky, ktoré sú na Slovensku už zabudnuté a to je vari všetko čo sa o nich vie. Približuje skutočnosti, ako títo obyčajní ľudia vnímajú život, ich vzájomné spolužitie, spolunažívanie, život, každodenný neustály boj o zachovanie slovenskosti, slovenčiny a tradíciu, úsilie o prežitie slovenského národa v tejto časti sveta, čo robia rôznymi spôsobmi, ale vždy s hlbokou toleranciou voči iným ľuďom, národom, národnostiam a etnikám.

Akýmsi výkričníkom na začiatku dokumentárneho filmu je poukázanie na štatistickú skutočnosť, že v Srbsku každý deň ubudnú dvaja Slováci. Životné príbehy, ktoré sú vyrozprávané na pokračovanie, akoby však odkrývali návody možného pretrvovania slovenskosti v tejto krajine. Predstavovaný veľavravný slovenský dokument vytvorilo a prinieslo na svetlo Božie Občianske združenie

Slováci a spolužitie a to za finančnej podpory Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Hlavný ideový tvorca a zároveň ako scenárista a režisér sa predstavuje niekdajší predseda Matice slovenskej v Juhoslávii Michal Spevák, ako kameraman Sead Bogučanin a strih zrealizoval Željko Kolárik. Vo filme svoju životnú púť najskôr prezrádza profesor Dr. Ing Vladimír Valent z Technickej strojárskych fakulty v Belehrade. Významný univerzitný profesor v Srbsku, ktorý pochádza zo Senčice, približuje a prezentuje názory, myšlienky a postoje na vedecké a univerzitné pôsobenie, prácu a život, a na slovenské národnostné dianie. Druhý rozprávanie je z úst JUDr. Michala Speváka a to akoby z pozície strážcu rodinnej tradície a z aspektu dlhodobého národného dejateľa a prvého predsedu obnovenej Matice slovenskej v Juhoslávii. V súčasnosti sa stará, sprístupňuje a zveľaduje v pôvodnom stave zachovanú parádu slovenskú Starorodičovskú izbu v Bábškom Petrovci. Diváci sa ďalej môžu oboznámiť s osudom podnikateľa Miroslava Andrášika z Bábškeho Petrovca a jeho manželky Radmilky Mirkovej zo Silbašu, ktorí napriek tomu, že emigrovali do Rakúska, kde v Grazi žijú, svojho syna Róberta učia aj po slovensky. Fyzioterapeut Andrej Spevák precestoval zahraničie krížom-krážom, aby si zarobil na život, o čom sa zdôveril v

štvrťom príbehu. Cestoval po širom a celom svete, pracoval v Kanade, na Cypre, v Írsku, v Taliansku, a samozrejme aj na Slovensku odkiaľ pochádzajú jeho predkovia. Teraz má ambíciu a chce pomáhať ľuďom, aby sa konečne uplatnil v odbore, ktorý vyštudoval a to v krajine, kde sa narodil a chce v nej žiť, no v súčasnosti je v nej obrovská nezamestnanosť a je takmer hladovou dolinou. Nádej však nemôže zomrieť, preto napriek všetkému verí a žije v nádeji, že sa situácia zlepši. Ale keďže žije v Srbsku, v krajine, ktorá je permanentne v krízach, tak je realitou, že si opätovne zaspieva: „Keď sa Slováci do sveta uberajú“. V piatom rozprávání Anna Petrášová Petrovičová, ktorá pôsobí ako farárka v Slovenskej evanjelickej cirkvi augsburského vyznania v Belehrade, hovorí o histórii cirkevného zboru a hístke cirkevníkov, ktorí, aj keď malého množstva, sú vzácni ľudia a húževnato bojujú o zachovanie slovenskej kultúry, jazyka a vlastného vierovyznania. Diváci sa dozvedia, ako je to byť a pôsobiť v malom náboženskom spoločenstve slovenských evanjelikov v Belehrade, aká je to špecifická komunita. Bohužiaľ, v modlitebni nie je veľa ľudí a sú prevažne starší, dôchodcovia. Mladšie generácie sú vystáňované a roztrúsené po svete, pretože nemajú šancu si doma nájsť prácu, o čom svedčia predchádzajúce výpovede Miroslava a Andreja, a na túto smutnú skutoč-

nosť upozorňuje koniec filmu.

Dokumentárny film je nezávislou produkciou a výsledkom spolupráce filmárov profesionálov a amatérov, a dielom na vysokej odbornej úrovni. Natáčanie celého dokumentu bolo počas augusta 2014 na rôznych lokalitách vo Vojvodine a v Belehrade, čo mu dodalo dynamickosť, pútavosť, pestrosť a rôznorodosť. Určite treba tiež kladne oceniť zámer, myšlienku a snahu režiséra a scenáristu, ktorými sú hlbšie sa zaoberať problematikou slovenského zahraničia a úpadkom počtu Slovákov v Srbsku. Filmu aj v mene Slovenských národných novín a Matice slovenskej treba zaželať čo viac vnímavých a pozorných divákov, ktorí dokážu oceniť pútavý slovenský národný život medzi našimi krajanmi. Občianske združenie Slováci a spolužitie z Bábškeho Petrovca má ambíciu v tomto roku 2015 s filmom účinkovať na rôznych filmových festivaloch, ako je napríklad Kustendorf, ten prevádzkuje svetoznámy režisér Emir Nemanja Kusturica, ktorý má tiež vzťah ku Slovensku, ale predovšetkým by chceli preraziť v našej vlasti a zúčastniť sa na filmových festivaloch v krajine odkiaľ pochádzajú ich predkovia.

Už je potrebné len doplniť, že film si záujemcovia môžu pozrieť na internetovej adrese:

https://docs.google.com/file/d/0B0K_h7_0quuib0NZZWh0U0NaQzA/edit?pli=1

VILIAM KOMORA

Rozhodujú grécke mýty, a nie ekonomická veda

Naše denníky neustále komentujú riešenia ministrov financií EÚ či už o finančnom krachu, ktorý začal v roku 2006, alebo o neustálom nahŕňaní sa čo robiť s Gréckom. Vieme, že aj Slovensko muselo ukrojiť zo svojho koláča a ponúknuť ho Grécku. Akokoľvek uznanlivo by som sa chcel o týchto rokovaníach vyjadriť, musím povedať, že občania majú, a to dlhú dobu, nasadzované „okuliare najrôznejšieho ekonomického mámenia“ a to priamo Bruselom. Ministrov nezaujímá to, aby sa dopátrali v čom je podstata problémov ekonomických javov, ktoré ťažia ľudí v EÚ. Treba otvorene povedať, že ministri nechcú získať, čo je pre ekonomickú vedu samozrejme, najpravdivější pohľad na ekonomické fakty, ktoré ona ponúka. Toto tvrdenie by som mal podporiť celkom konkrétnymi údajmi. To by sa dalo urobiť v odbornom časopise, aby sa ukázala celá množina navzájom spojených ukazovateľov z oblasti vládneho dlhu, zahraničného obchodu, deficitov štátneho rozpočtu a platobnej bilancie, ktorých konzistenciu zaručujú hlboké poznatky ekonómie. Nielen naše denníky, ale aj francúzke, či anglické radšej uvedú lákavý titul frajer Yanis vedie Grékov po okraji priepasti, či inú modifikáciu tohto vábného tvrdenia, napríklad, že krásaviec marxista vedie rokovania s Bruselom. Ale to, že tento minister financií napísal knihu, na obale ktorej je zobrazený Mínoáoros presne tak ako ho má zobrazeného aj naš veľikán Zamarovský v jeho diele, a tá kniha nesie názov Il Mínoáoros Globale, nikoho nezaujímá. Zamarovský v jeho diele píše, že Mínoáoros je netvor s ľudským telom a býčou hlavou, žijúci v knosskom labrynte. Mínos - syn najvyššieho boha Dia a jeho manželky Európy (aké zaujímavé) - hádzal mladých Aténčanov netvorovi Mínoáorovi, ktorý sa mu narodil práve za jeho výpravy proti Aténam. To ozaj guvernér FEDu Greenspan a Európska únia musela čakať na to, keď im túto historiku (či mýtus) pripomenie súčasný minister financií Grécka a tým poukáže na to ako sa riešia problémy dnes - hádžu sa peniaze do tlamy niekoho? Oni nevedeli zákon dopytu a ponuky peňazi? Načo sa ten Marx hrbil a špekuloval aký je vzorec kolobehu peňazi a I. Fisher si klepal po čele, aby zákon dopytu a ponuky peňazi vyjadril jeho konkrétnym matematickým vzťahom.

A bolo to ešte pred rokom 1933. Verím, že sa to učili súčasní ministri a guvernéri a majú z toho známku v indexe. Pre ilustráciu uvediem dve hodnoty vzťahujúce sa k peniazom, a to o HDP USA a o množstve obeživa v USA. V roku 1973 mali v USA HDP v hodnote 1382,3 mld. USD a obeživa bolo 60,8 mld. USD. V roku 2012 HDP usa dosiahol už 15 681,5 mld USD a obeživa bolo v ekonomike za 1090,9 mld. USD.

Urobme iba základné výpočty: vypočítame index rastu HDP v roku 2012 voči roku 1973. Jeho hodnota je 11,34. Index rastu obeživa dosiahol hodnotu 17,94. Až by som povedal neveriteľné indexy. Rýchlosť obehu peňazi z hodnoty cca 22 klesla na hodnotu cca 14. Na čo potrebovala Amerika takú masu peňazi? Prečo tak veľmi poklesla rýchlosť obehu? To nezarážalo guverniera FEDu a ostatných ekonómov USA? Ktokoľvek zistí, že mu rýchlosť auta poklesla takmer o 60 %, zostane v strehu a položí si otázku, čo sa deje s motorom? Ale to sa stalo aj s naším eurom. Písal som o tom v odbornom príspěvku. Ani guverniera ECB to nevydesilo? Centrálna banka totiž musí byť schopná akamžite a správne vyhodnotiť situáciu, ak je dokonca aj nejaká banka v ohrození, a ak v ohrození skutočne je, tak rozhodnúť, ako v danom momente postupovať - zavrieť banku, či ju reštrukturalizovať, teda ako minimalizovať následky na vkladateľov a iných veriteľov, určiť, ktorí veritelia poniesú náklady spoločne s akcionármi atď. Zo skúseností totiž vieme, že „ná-kaza“ v dôsledku bankovej krízy se väčšinou bankovým a finančným sektorom šíri rýchle, a preto je nevyhnutné učiniť zásadne dôležité rozhodnutia v horizonte hodín, nie v horizonte dní. Potreba dokonalej informovanosti na strane autority bankového dohľadu je preto neodiskutovateľná. To musí minister financií Grécka vysvetľovať pomocou mýtu? Práve to odkrýva ministrom financií stopy, ktoré vedú smerom k riešeniu problémov s drsnou ekonomickou situáciou v EÚ? Kde je ekonomická veda?

Ale predsa to, že Európa robí zle si myslí aspoň polovica európskych ekonómov. Kto staval konštrukciu EÚ, že sa teraz rozpadá? Nevedeli, že ve-

deckú podstatu stavby „Európa“ narysoval už náš guvernér prof. Karvaš v roku 1947? Teda veľmi dávno. Ale my sme periférna krajina, ako o tom píšu v rôznych materiáloch. My predsa nemôžeme viesť ekonomiu. Karvaš dal jasnú požiadavku na optimálne využitie zdrojov tohoto hospodárskeho priestoru pre blaho ľudí, ktorí v tomto regióne žijú. Verím, že Yanis Varoufakis vie, ako treba strážiť kolobeh peňazi a že ich tlačenie (60 miliárd eur mesačne bude tlačiť ECB, náš ročný HDP je cca 70 mld. eur) nerieši podstatu súčasných ekonomických javov, aj našich.

Nemôžem neuviesť veľké pravdy, ktoré napísal Shakespeare, hoc nebol ekonómom. Bankárov nezaujímá peňažia. Ale pravda by ich mala zaujímať. Shakespeare (1564) v Timon Aténsky, dejstvo IV, scéna 3 napísal:

*Zlato? To drahé, žlté, blišťavé zlato?
Toľkoto z neho, a obelie čerň,
špata opeknie, lož pravdou, zlo dobrým,
staré mladým a zbabelé hrdinským
sa stane. Oh, bohovia, k čomu to?
Veď Vám odvábi kňazov od oltára
aj sluhov! Veď aj chorým z pod hlavy
vytrhne vankúš! Otrok žltkavý;
viaže a voľní zvážky nábožné,
kľatbe žehná a zrobie pekelníka
oblúbencom; dá zlodějovi česť,
poklony, hodnosť, senátorské kreslo;
vdove zväďlej mladého manžela;
prekliaty kov, ty verejná dievka
celého ľudstva.*

Lepšie to nedokáže napísať ani ekonóm vedec. Nevyspytateľná súčasná ekonomická politika, ktorú má prebudiť grécky mýtus, na ktorý upozornil minister financií Grécka na obálke svojej knihy, je chaos padeckých teórií a je tak skôr ideológiou ako ekonomickou vedou. Stretli sa, problémy nevyriešili, ale aspoň o nich hovorili, a ide sa ďalej. Taký bežný už neraz opakovaný summit EÚ. A Grécko dostane dve miliardy na riešenie humanitnej krízy.

Prof. JAROSLAV HUSÁR

I.

Ani tristo rokov od prelomovej bitky pri Viedni v roku 1683 národy stredovýchodnej a juhovýchodnej Európy nezabudli na storočia obranných bojov voči expanzii islamskej Osmanskej ríše do tejto časti Európy a na ďalšie storočia života v porobe v rámci Osmanského impéria, alebo v jeho susedstve. Od roku 1541, keď bolo dolné Uhorsko (približne dnešné Maďarsko) začlenené ako provincia do Osmanskej ríše, sa územie Slovenska (horné Uhorsko) ocitlo v susedstve osmanského impéria. A čo horšie, po vydaní pevnosti Nové Zámky Osmanom 25. septembra 1663 sa táto časť územia medzi riekami Nitrou a Váhom až po Hlohovec stala na dvadsať rokov tiež súčasťou osmanského štátu, až do bitky pri Viedni roku 1683.

Nemožno zabudnúť na to, čo si naši predkovia vytrpeli lúpežnými prepádmi pohraničnými osmanskými vojskami, permanentnými vojnovými ťaženiami a rabovaním. Každé vojnové ťaženie osmanskej armády smerom na Viedeň znamenalo aj vyľudňovanie tých oblastí, cez ktoré sa prevalila záplava prieskumných oddielov, ľahkej jazdy osmanskej armády a jej pridružených jednotiek z vazalských krajín: valašských, moldavských vojsk (martalovci) a predovšetkým tých najkrutejších - tatárskych lúpežných hord. Každý takýto nájazd znamenal vyhubenie veľkého počtu ľudí najmä starých a nemlúvniat a odvlečenie do otroctva veľkého množstva práceschopného obyvateľstva, ako aj odrastlých detí obojeho pohlavia.

Historici, ktorí sa touto problematikou u nás zaoberali (Vojtech Kopčan, Pavol Horváth a mnohí ďalší) museli nutne venovať pozornosť aj kultúrnemu pozadiu osmanských (tureckých) vojen ako aj hospodárskym a spoločenským pomermom v osmanskom impériu a v islamských krajinách vôbec. Avšak zatiaľ čo osmanskej správe a spoločenskej štruktúre islamského štátu sa venovala väčšia pozornosť aj vzhľadom na okupované územie stredoeurópskych štátov, ako aj nášho územia, málo pozornosti sa venovalo islamskému náboženstvu, jeho zakladateľovi Mohamedovi a najmä svätej knihe islamu - Koránu, z ktorého sa odvodzuje spôsob vládnutia a správy v islamských štátoch, ako aj spôsob života v islamských rodinách, správanie každého jednotlivca, aj islamského bojovníka proti neveriacim - gázihom.

Udalosti na Strednom východe v posledných desaťročiach opäť sústredili pozornosť na islam ako na najrýchlejšie sa rozširujúce monoteistické náboženstvo tohto veku a na udalosti v islamských krajinách. Najnovšie verejné popravy zajatcov najmä zo západných krajín a masové prenasledovanie jezidov a kresťanov, manifestačné obradné vraždenie a masakrovanie obyvateľstva iného vyznania bojovníkmi Islamského štátu, ponížovanie a týranie jezidských a kresťanských žien na úrovni sexuálnych otrokýň, obrátilo pozornosť obyvateľstva západných krajín na problémy narastajúceho vplyvu islamu nielen na Strednom východe, ale aj v Európe. Avšak v našej tlači ani v masmédiách tradičnej kresťanskej orientácie nenašli tieto udalosti primeranú ozvenu. Preto o to viac treba vyzdvihnúť veľmi podnetný článok „Islam a eu-

rópska civilizácia - utajované problémy“ od významného slovenského spisovateľa a publicistu Antona Hykischeho, ktorý priniesol časopis Impulz roku 2012. Autor nielen informuje, ale čo je ešte dôležitejšie, nastoľuje pre nás a ostatné tradičné európske národy, otázky ďalšieho spolunažívania s inými kultúrami, ba kladie otázky nášho ďalšieho prežitia v materkej Európe.

ROZDIELNOSŤ KULTÚR, ROZDIELNOSŤ CIVILIZÁCIÍ

Kľúčom k pochopeniu mentality islamských bojovníkov, tých sprej vyše tristo rokov, obliehajúcich Viedeň a bojujúcich v tomto geografickom priestore pod zástavami Osmanskej ríše, a rovnako i tých, ktorí dnes pod zástavami Islamského kalifátu v Sýrii a v severnom Iraku masakrujú ako svojich islamských inovercov, tak aj jezidske i kresťanské

EMIL VONTORČÍK

Islam a stredná Európa kedysi a dnes

obyvateľstvo týchto krajín, je v prvom rade poznanie ich náboženstva: Koránu a sunny či hádisu.

Dnešný svet je šokovaný, počúvajúc o tom, ako sa zaochádza s obyvateľstvom na území, ktoré dobyli a obsadili džihádisti Islamského štátu. Toto zdesenie je väčšie než kedy v minulosti, pretože súčasne možnosti informačného prenosu umožňujú nielen o udalostiach na týchto miestach hovoriť, písať, ale aj zaznamenávať ich slovom a obrazom a sprístupňovať ihneď cez internet a masmédiá celému svetu.

Asi tak boli prekvapení a šokovaní aj naši predkovia pred piatimi storočiami po bitke pri Moháči, keď sa na území Uhorského kráľovstva usalašili natrvalo príslušníci Osmanskej ríše, vyznávajúci iné náboženstvo s odlišnou kultúrou a spôsobom života, s odlišnou hodnotovou sústavou. Bola to iná civilizácia, než v akej vyrastali obyvatelia stredoeurópskych krajín. Hoci aj naše obyvateľstvo vyrastalo v stredoveku, ale bol to iný stredovek, o osemsto rokov mladší od arabského stredoveku 7. storočia. Naše obyvateľstvo nebolo ani tak prekvapené mnohoženstvom moslimských inovercov, ako skôr ich vzťahom k životu, k nepriateľom, k ženám a deťom podrobených národov, bezdôvodnou krutosťou v zaochádzaní s podmaneným obyvateľstvom v dobývaných krajinách.

Musíme mať však stále na pamäti, že toto správanie nie je všeobecné. Osmani sa ináč správali voči kresťanom a inovercom ako k nepriateľom počas vojnového ťaženia a plienenia a ináč ako k obyvateľom svojej ríše, po začlenení kresťanského obyvateľstva - raja do osmanského impéria ako súčasť provincie (ejáletu), alebo menšej územnej jednotky - sandžaku. Podmanené kresťanské obyvateľstvo v rámci osmanského impéria nebolo vystavené násilium. I keď malo druhoradý spoločenský status a bolo viacej zdanené, nebolo vystavené náboženskému

prenasledovaniu podľa rôznych kresťanských vierovyznaní, ak zachovávalo lojalitu voči osmanskej správe. V mnohých prípadoch žiť pod islamskou správou bolo poddanému ľudu výhodnejšie než pod správou vlastných domácich zemepánov.

Vo všeobecnosti môžeme povedať, že v stredoeurópskom priestore, najmä v Uhorsku a v Sedmohradsku Osmani preferovali protentantské náboženstvo, dlho nerozlišujúc, či ide o evanjelikov augsburského vyznania alebo o kalvinov (reformovaná cirkev). Príslušníci katolíckeho náboženstva boli vždy pre Osmanov pápeženci a „modloslužobníci“ (uctievanie svätých), ale to hlavné, čo vzbudzovalo u osmanských mohamedánov nedôveru voči katolíkom, bola ich príslušnosť k Habsburgovcom, ktorí predstavovali hlavnú prekážku v ich expanzii do Európy.

majiteľa, ktorý ho získal v lúpeži a otrokom nového majiteľa po odkúpení na otrokárskych trhoch, ktorých bolo mnoho najmä v stredomorských mestách a v moslimských krajinách. Okrem toho treba podotknúť aj to, že Osmanské impérium nebolo ríšou iba Turkov a turkistických etník, ale aj Arabov, Mongolov, Tatárov a nakoniec aj európskych kresťanských odpadlíkov, ktorí prijali islam, napr. Bosniaci, albánske etniká a iné národy. Výklad Koránu u týchto etník sa neraz mieša s ich pôvodnými kmeňovými zvyklosťami. V našich stredoeurópskych krajinách boli najväčším postrachom Mongoli počas prvého vpádu Batuchána do Uhorska v 13. storočí, keď ešte neprijali islam, a rovnako o niekoľko storočí neskôr po porážke uhorskej armády pri Moháči, keď Tatári prenikali do našich končín ako súčasť osmanskej armády, pretože od roku 1475 Tatársky chanát

ako to opisuje Pilárik, čo sa dialo na zhromaždišti vojska pri Hlohovci:

V ten den tragédie hrozná / u Frištáku je spatřina. / Vezir starce neduživé, / muže i ženy churavé kázal po jednú kliditi, / mordovati a hubiti. / Leželo tam na tom místě / některé sto, veř mi, jistě.

Iné svedectvo nám podáva známy turecký cestovateľ a spisovateľ Evlija Čelebi, vďaka ktorému máme podrobnú správu o dobytí pevnosti Nové Zámky v roku 1663 osmanskou armádou v knihe *Knihy ciest*, z ktorej preložil náš známy turkológ Vojtech Kopčan tie časti, ktoré sa týkali strednej Európy. V tomto úryvku uvádzame, o čo mali osmanskí bojovníci najväčší záujem pri získavaní koristi. On sám ako cestovateľ a spisovateľ, ctený veliteľmi a vezírmi, sa s chuťou púšťal na lúpežné výpravy s niektorými jednotkami a považoval to za normálne správanie. Delil sa o korisť, alebo mu vezíri z koristi podarovali zajatcov alebo cennosti, ako to sám opisuje pri výprave, ktorá išla cez naše kraje. V nasledujúcom úryvku popisuje situáciu po dobytí Nových Zámkov, keď osmanský veliteľ zaručil posádke s rodinami slobodný odchod do komárňanskej pevnosti, ktorá bola v cisárskych rukách. Ale to ešte neznamenal, že sa tam dostanú všetci a živí. Bolo ich treba ubrániť pred tými, čo sa ich chceli zmocniť ako koristi.

„Keď som podišiel [ku kolónne vozov s kresťanskými obyvateľmi pevnosti], videl som, že všetci neveriaci vyzerali, akoby sa zachránili pred smrťou. V tvárach boli úplne bledí. Zamýšľali sa dostať do Komárna, aby sa vzdialili pred smrteľným nebezpečenstvom. V tom okamihu sme videli, že smerom od Nových Zámkov v čiernom prachu stúpajúcom až k vrcholu nebies sa zjavilo pod štyridsiatimi-päťdesiatimi malými prápormi desaťtisíc islamských vojakov s vyťasenými mečmi. [Boli to oddiely, určené na ochranu zajatcov po pevnosti Komárno]. Keď vojaci, čo prišli predtým, zbadali tieto prápory, povedali:

- Tak, teraz pobijeme neveriacich!

Vytiahli dlhé nože a s krikom Alláh! Alláh! sa vrhli na vozy neveriacich. Keď zoskočili z koní, Kaplánovi pašovi ľudia znovu hovorili:

- Hej, gaziovia! Čo to robíte?

Z vozov vzali trochu koristi a niekoľko krásnych panien a chlapcov. Posadili si ich do sedla, vošli do lesa a stratili sa.

Medzitým prišli aj vojaci, čo sa oneskorili. S damažskými vojskami bol Kibleli paš. Poverili ich chrániť pochodujujúcich Uhrov. Udatne sa stávali na odpor plieniteľom a s ťažkosťami ratovali Uhrov. Dovedli ich ku komárňanskému hradu.“

U večer samý přijdouce / na jablonské kopanice / hned ohně rozněcovali / k ležisti se rozkládali. / Tatar pozor hrozného / pobaven oka levého / svlekl šaty kněžské ze mně / až do těla obnažil mně / vetchú halenku oblékl, / na nohy pančochy vstekl. // Strach, hruza, prška té noci / zdržela od spaní oči. / Tatar slepý, šelma chlipný, / hnedky se měl k poselkyni. / Bez studu činil násilí, / prosby, pláč platné nebyli. / To jsou páchali i jiní, / mnohým až do umrtvení. // Ráno vstanúc, zas se brali, / by se přes les přepravili. / V povojnikoch dítky malé, / ty nemlůvňátka spanilé, / z lokti otcu, matek brali, / škrtili, o zem metali.

Tento realistický opis konkrétnej udalosti poskytuje verný obraz tragického postavenia matiek s kojenkami a malými deťmi. Ich noví vlastníci sa malých detí snažili ihneď zbaviť, lebo im pri pohybe vojska prekážali. Podobne to bolo aj so staršími ľuďmi, ktorých nemilosrdne vytínali buď na mieste v domoch, alebo na zhromaždištiach,

Na inom mieste opisuje návrat z lúpežných prepádov na našom území:

„...Keď som išiel do svojho stanu, priviedol Jali aga veľkovežirovi do daru tristo chlapcov a dievčat, tri koče s krištáľovými oknami a naplnené cennými vecami. Odovzdal mu všetkých chlapcov a dievčat a iné poklady. Všetci sme vyšli von. A ja, úbohý a hriešny, som vzdával vďaka bohu, že som sa zúčastnil na tejto výprave bez najmenšej úhony, šťastne a zdravý som sa vrátil do svojho stanu s takými krás-

nyými chlapcami a dievčatami panami, husárskymi koňmi a kočom plným rôzneho majetku. Ráno na druhý deň som svojmu pánovi veľkovezírovmu kethúdovi daroval chlapca a defterdarovi Ahmedovi pašovi jednu otrokyňu. Aby som si uľahčil a zbavil sa záťaž, nechal som si z koristi len troch zajatcov. Kone a ostatnú korisť som popredal, a tak som sa zbavil starostí.“

Ako vyplýva z týchto krátkych úryvkov popredného osmanského spisovateľa, najväčším záujmom účastníkov lúpežných prepádov a plienenia na dobytých územiach, boli zajatci v produktívnom veku, ako aj urodzení zajatci každého veku. Tí prví boli vhodní buď na vlastné potreby alebo na otrokárske trhy a tí druhí na získanie bohatého výkupného. Obzvláštny záujem a pozornosť venovali mladým chlapcom, ktorých získavali na výchovu pre elitnú časť armády - janičiarov. Podobne mali veľký záujem o dospelé devy-panny a mladé dievčatá, pretože ich právo dovoľovalo vstupovať do manželstva dievčat od deviatich rokov, ako to prakticky osvedčil vo svojom živote aj sám zakladateľ islamu prorok Mohamed. Z týchto príkladov vidíme rozdielnosť kultúr a uvedomujeme si, že naši predkovia boli konfrontovaní s inou civilizáciou. Aby sme tieto civilizizačné rozdiely pochopili, musíme sa zoznámiť s ideovým východiskom ich kultúry, s Koránom.

KORÁN A ARABSKÁ KULTÚRA 7. STOROČIA

Prvým krokom k tomu, aby sme získali predstavu o islamskej kultúre a morálke, je vziať do rúk slovenský alebo český preklad Koránu a oboznámiť sa so základmi mohamedánskeho (ďalej islamského) náboženstva. V tomto smere sú naši susedia v Českej republike popredu: majú preklad Koránu I. Veselého už od roku 1912. Po ňom nasledoval preklad A. R. Nykla z roku 1938. V súčasnosti je najpoužívanejší preklad I. A. Hrbka z roku 1972. Všetky tri sú prekladmi orientalistov. Štvrtý, najnovší preklad je prekladom muslimskej skupiny ahmádija.

V roku 2001 vyšiel konečne aj v slovenčine preklad Koránu Heleny Hoghovej a Lívie Muntágovej, ktorý neobsahuje komentáre. Preklad Koránu do slovenského jazyka s vysvetľovacími a výkladom vyšiel v prvom vydaní v roku 2008. Preložil ho Abdulwahab Al-Sbenaty.

Štúdium Koránu je nezbytné pre štúdium náboženského základu života obyvateľstva všetkých mohamedánskych krajín. Poznávaním morálnych zásad života každého islamského bojovníka môžeme dnes chápať ich správanie aj počas posledného ťaženia osmanskej islamskej armády na Viedeň v roku 1683. Poznanie základných ideových východisk tohto monoteistického náboženstva umožňuje nám zároveň si uvedomiť vlastnú identitu, vlastnú príslušnosť ku kresťanskému náboženstvu a ku kresťansko-judaistickej európskej civilizácii.

Zo znalosti Koránu vyplýva v

prvom rade poznanie, že Korán fixuje arabské náboženstvo a kultúru 7. storočia cez Mohamedove zjavenia a že táto stredoveká arabská kultúra bola vyzdvihnutá na úroveň božského zjavenia a práva a neskôr zaznamenaná v písomnej podobe v Koráne.

VZNIK ARABSKÉHO TEOKRATICKÉHO ŠTÁTU

Druhým nutným východiskom pre Európana je poznanie, že islam nemôžeme chápať ako súkromnú náboženskú záležitosť jednotlivca. Na rozdiel od kresťanskej civilizácie islam nerozlišuje medzi tým, čo je súkromné, vnútorné náboženské a čo je svetské, celospoločenské. Islam nerozlišuje sväté a svetské, ale má moc nad celým súkromným a spoločenským životom svojich stúpcov.

Podobne v islame sa nerozlišuje medzi náboženstvom a právom, ale sú navzájom späté a fixované Koránom. Vyplýva to z toho, že Mohamed po úteku do Mediny, kde vytvoril prvé náboženské spoločenstvo, sa stal nielen duchovným, ale aj politickým a vojenským vodcom. Tejtoto skutočnosti zodpovedá aj obsah Koránu z tohoto obdobia.

Keď sledujeme poradie súr v časovej postupnosti, ako sa o to pokúša české vydanie z roku 1972 v preklade Ivana Hrbka, zistíme, že obsah Koránu zodpovedá aktuálnym situáciám, v akých sa prorok nachádzal a jeho potrebám presadenia nového náboženstva, ktoré malo obšiahnuť v sebe všetky náboženstvá Knihy, to znamená, že aj židovské a kresťanské.

To vedie nakoniec k záveru, že islam je esencia arabskej kultúry 7. storočia, ktorá bola v pomerne krátkom čase cez svätú vojnu - džihád rozšírená na tri kontinenty s dlhotrvajúcim prienikom aj na európsky kontinent, najskôr cez Pyrenejský polostrov do Francúzska, kde 25. októbra 732 Karol Martel pri Poitiers porazil islamských Saracénov a zabránil ďalšiemu postupu muslimských armád do Francúzska a západnej Európy. Ale Iberský polostrov (Španielsko a Portugalsko) ostali osem storočí až do roku 1492 v moci islamu. Druhý smer islamskej expanzie viedol cez Balkán do strednej Európy, kde bol zastavený až bitkou pri Viedni v roku 1683.

Zatiaľ čo kresťanstvo absorbovalo aj grécku idealistickú filozofiu - Platóna aj Aristotela, pre Mohameda bola filozofia tohoto druhu nedostupná a preto sa tvorca Koránu nemohol s ňou oboznámiť a neskorší redaktori Koránu už doň nepojali nič, čo neprijal cez svoje videnia Mohamed. Mohamed však zahrnul do Koránu niektoré časti židovskej tóry, najmä tie, čo súvisia s praotcom Abrahámom a tie časti kresťanského evanjelia, ktoré sú späté s Ježišom Kristom a Pannou Máriou. Už sám fakt, že autor Koránu sa odvoláva na biblického archanjela Gabriela, ktorý mu mal odovzdať znenie jednotlivých kapitol Koránu -

súr, poukazuje na súvislosť s judaizmom a kresťanstvom.

Táto skutočnosť je veľmi závažná, pretože islam je založený na Koráne a sunne, ktoré zodpovedali povahe arabských púšt'nych národov a ich stavu poznania a morálky a spôsobu života v 7. storočí. Ak sa Mohamedovi na jednej strane podarilo odvrhnúť pohanské mnohobožstvo a modlárstvo, na druhej strane zjavenia, ktoré Korán formuloval v jednotlivých súrach a veršoch sa uskutočňovali skrze vedomie prostredníka Mohameda. A ten nemohol formulovať svoje zjavenia ináč, ako v súčasnom arabskom jazyku v takých kategóriách a pojmoch, aké tvorili jeho stav poznania, jeho informačné univerzum, pričom musel v prvej fáze šírenia nového monoteistického náboženstva uplatniť všetko diplomatické úsilie a niekedy aj ústupky, aby získal svojich súkmeňovcov v Mekke, ktorí na rozdiel od Medinčanov, nechceli sa vzdať svojich pohanských zvykov a kultu Káby.

Zakonzerovaný arabský stredovek je podstatne odlišný od kresťanského európskeho stredoveku. Berme do úvahy obdobie prítomnosti Osmanov, ktorých sultáni po získaní Arabského polostrova a Mekky sa stali garantmi (kalifami) islamského náboženstva v celom vtedajšom svete, v našom geografickom priestore od bitky pri Moháči 1526 po bitku pri Viedni 1683. Zisťujeme, že ide o časový posun o osem až deväť storočí od vzniku islamu a napriek tomu kresťanské obyvateľstvo Uhorského kráľovstva a rakúskych krajín bolo konfrontované s arabským náboženstvom nerozlučne spätým s arabskou kultúrou čiastočne ovplyvnenou spôsobmi života turkistických a mongolských etnik (Krymskí Tatári), s ich morálkou, spôsobmi boja, s ich právom (šárjia) v zaobchádzaní so zajatcami, v zotročovaní ľudí z vojnovy koristi, atď., formulovanými a zakonzerovanými v Koráne v siedmym storočí po Kristu!

Na prvom mieste treba uviesť bezprostrednú spätosť islamského spôsobu života i náboženských zvyklostí s predislamským pohanským obdobím arabských kmeňov, predovšetkým tých, čo žili v Mekke a v okolí, a pre ktoré bola Kába v Mekke už vtedy posvätným miestom s tristošesťdesiatimi bôžikmi. Avšak dominantné postavenie malo uctievanie mesačného boha Alaha, najvyššieho boha a jeho troch dcér al-Lat, al-Uzza i Manat. Archeologické vykopávky na Arabskom polostrove dokazujú, že kult mesačného boha bol veľmi rozšírený celé stáročia pred vystúpením Mohameda a nielen na ich území, ale na celom Strednom východe. Preto nie je náhodné, že vonkajším symbolom moslimského sveta sa stal polmesiac. Mekka vznikla ako svätyňa boha mesiaca a bola najposvätnjším miestom pohanskej Arábie. Tento fakt mal okrem náboženských motívov veľký ekonomický efekt pre obyvateľov Mekky. Boli to pohanskí Arabi, čo sa modlili obrátení

na púšti smerom k Mekke, ktorí zaviedli púte do Mekky a obchádzali svätyňa mesačného boha - Kábu, atď., všetko to, čo sa deje dodnes aj v mohamedánskom svete monoteistického islamu pri púti do Mekky.

Dokonca aj moslimskí znalci Koránu, ako napr. Dr. Ali Dashti, bývalý minister zahraničných vecí Iránu vo svojej knihe „23 rokov: Štúdium prorockej kariéry Mohameda“ konštatuje, že islam treba chápať v nerozlučnom kontexte a identifikácii so sedemstoročnou arabskou kultúrou. Zásadný rozpor s judaizmom a kresťanstvom nastáva pri tvrdení Koránu, že Alah je bohom Bible, že islam vznikol z religie prorokov a apoštolov, čo je v rozpore s dejinami Blízkeho východu i s archeologickými poznatkami. Abrahám pochádza z Uru a nikdy v Arábii a v Mekke nebol.

VYSTÚPENIE MOHAMEDA A ZAČIATKY ISLAMU

Mohamed už počas svojich ciest púšťou ako sprievodca karavan si zvykol na samotu a meditácie a neskôr, keď ako manžel bohatej vdovy Chadidže bol finančne zabezpečený, rád sa utiahol do samoty v jaskyni na hore Hira, neďaleko Mekky. Tam sa mu istej noci začali jeho zjavenia, ktoré iniciovali jeho prorockú životnú dráhu. Stalo sa to okolo roku 630 a v Koráne táto skutočnosť dostala meno „Noc Predurčenia“ (arab. Lajlat al-Kadr). Zjavenia, ktoré mu mal odovzdať archanjel Gabriel (arab. Džibril), sa opakovali a trvali do konca jeho života. Spočiatku Mohamed nebol si istý, či sú od Boha, ale v zhode s islamskou tradíciou bola to Chadidža, ktorá hneď uverila v jeho prorockú misiu a povzbudzovala ho na duchu. Sám seba najskôr považoval za posla. Po istom čase sa rozhodol verejne vystúpiť ako prorok („nabi“) a posol („rasul“) Boha. Svoje náboženstvo predstavoval ako pokračovanie náboženstva Abraháma, predchodcu všetkých monoteistov, ale vraj očisteného od neskorších omylov. Spočiatku hlásal čistý monoteizmus („Tauhid“), vieru v posledný súd, na ktorom si každý zodpovie za svoje činy v pozemskom živote, a zároveň načrtoval základné povinnosti každého moslima: modlitbu („Salat“) a pomoc sirotám a úbohým („Zakat“). Až neskôr k nim pribudli ďalšie. Taktiež zdôrazňoval tvornosť všetkých moslimov vo vzťahu k Bohu.

Jeho prvými nasledovníkmi sa stala jeho rodina: manželka Chadidža, v jeho rodine žijúci bratanec Ali ibn Abi Talib a adoptívny prepustenec Zajd Ibn Harisa, a postupne niektorí súkmeňovci Kurajšovci, predovšetkým dôverný priateľ Abu Bakr (jeho dcéru si neskôr vzal za manželku), Usman ibn Affan z rodu Umajjadov, a tiež mladí mekkanskí aristokrati. Svätá kniha islamu - Korán podľa moslimského výkladu zaznamenáva doslovné znenie zjavení, ktoré Mohamedovi diktoval archanjel Gabriel. Sám Mohamed tvrdil, že Korán je obrazom dokonalého Božieho slova, tzv. nebeskej Knihy (umm-al-kitáb) podobne

ako židovská tóra a kresťanské evanjelium. Odlišnosť týchto starších textov tóry a evanjelií a mladších textov Koránu je zdôvodnená deformáciou pôvodných významovo zhodných kníh kresťanov a židov. Mohamed je označený za tzv. pečat' prorokov, čo znamená, že je posledným prorokom z celého radu predchodcov od Abraháma až po Ježiša.

Mohamedov vzťah k židom a ku kresťanom nebol jednoznačný, ale sa postupom času menil v závislosti od toho, ako sa spĺňali, či nespĺňali jeho očakávania, že sa pridajú k jeho náboženstvu a podporia jeho autoritu. Celý tento vývoj sa odráža v Koráne a je zrejme najmä pri chronologickom usporiadaní a zachovaní postupnosti vzniku jednotlivých kapitol a veršov. Spočiatku v mnohých nádherých veršoch, ktoré sú oslavou jediného Boha stvoriteľa, presadzuje monoteizmus v protiklade k pohanskému predislamskému modloslužobníctvu obyvateľstva Mekky. Po odchode do Mediny, kde žilo niekoľko židovských kmeňov, ktoré jeho učenie neprijali, rozchádza sa so židovstvom a v Koráne sa objavujú vlastné predstavy o pôvode monoteizmu od Abraháma (súra 16 Včely: 120). Keď sa dostal do kontaktu s kresťanmi, tak isto sa v Koráne objavujú popri obdivných veršoch o Kristovi a Panne Márii, kritické stanovisko ku učeniu o Svätej Trojici. Vcelku však Korán považuje židov a kresťanov za „ľud Knihy“, ktorý aj keď zblúdil, zasluži si úctu moslimov, pokiaľ nepodnikajú voči nim nepriateľské akcie. Ku konverzii nemajú byť donucovaní, ani nikto iný. Avšak skúsenosti našich národov z obdobia prítomnosti osmanských moslimov v našich krajinách v rokoch 1526-1683 svedčia o tom, že naše kresťanské obyvateľstvo počas vojnových ťažení bolo považované za neveriacich a tak sa s ním aj zaobchádzalo.

Pravda, už zo znenia Koránu, ako aj z toho, čo sme doteraz naznačili, vyplýva, že niektoré zásadné články viery sa postupne vykrystalizovali a z niekoľkých variantov sa vybral jeden, ktorý sa v náboženskej praxi uplatňuje. Ako príklad možno uviesť štyri rôzne verzie o tom, ako Alah povolal Mohameda za proroka a apoštola. Prvá verzia je vyjadrená v súrach a veršoch: súra 53 Hviezda: 2-18 a súra 81 Zvinutie: 19-24, ktoré nám hovoria, že Alah sa osobne zjavil Mohamedovi ako človek a že ho Mohamed videl a počul. Druhá verzia v súrach a veršoch: 16 Včely:102 a v súde 26 Básnici: 192-194 hovorí o tom, že jeho povolanie vyšlo od Ducha svätého. Tretia verzia obsiahnutá v súde 15 Al-Hidžr: 8 hovorí, že k Mohamedovi boli poslaní anjeli. Štvrtou a všeobecne prijatou verziou je vyjadrenie v súde 2 Krava: 98, podľa ktorej to bol archanjel Gabriel, čo povolal Mohameda za proroka a doručil mu Korán.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.

Telefón 0903 846 313.

Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: TEODOR KRIŽKA. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisinova.renata@slpostas.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slpostas.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Roku 2014 sme si na Slovensku pripomenuli 70 rokov od vypuknutia Slovenského národného povstania (SNP). Najväčšie podujatia k jeho oslavám sa konali prirodzene v centre Povstania, v Banskej Bystrici. Na organizácii tohto veľkolepého výročia sa okrem mesta Banská Bystrica, Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov a Múzea SNP v Banskej Bystrici, podieľali aj štátne zložky Slovenskej republiky, a to Úrad vlády SR, Ministerstvo kultúry SR, Ministerstvo vnútra SR, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR.

Banská Bystrica bola síce onoho času miestom, kde sídlilo veliteľstvo povstaleckej armády, hlavný štáb partizánskeho hnutia a politická garnitúra Povstania - Slovenská národná rada, ale nemej dôležitú úlohu v odboji zohralo aj územie dnešného Žilinského kraja. Z tejto príležitosti sa v Žiline dňa 25. septembra 2014 konala konferencia pod názvom „Slovenské národné povstanie a záver vojny na území Žilinského kraja 1944 - 1945“, ktorú zorganizoval Žilinský samosprávny kraj v spolupráci s Ústavom pamäti národa. Prednášajúcimi boli historici z oblastných múzeí, miestnych historických inštitúcií, profesionálni historici venujúci sa výskumu vojnových udalostí, zástupkyňa krajanského Spolku Slovákov v Poľsku, ako aj niekoľko zainteresovaných profesionálnych i neprofesionálnych bádateľov. Publikum pozostávalo zo študentov a pedagógov žilinských škôl a zástupcov verejnosti. Na rozdiel od rôznych nalinkovaných relácií o slovenských dejinách novšieho dáta, ktoré môžeme sledovať v médiách, bola žilinská konferencia priam „jarným vánkom“. Bol tu podaný aj kritický pohľad na SNP, partizánov, židovskú otázku, prenasledovanie Slovákov na Orave a pod. Všetko témy, o ktorých sa akosi nehovorí, nie sú vhodné. Po úspešnom priebehu tejto konferencie sa organizátori podujatia z nej vydatý zborník. Tento vyšiel pod názvom „Zborník z konferencie organizovanej ŽSK a ÚPN dňa 25. septembra 2014 v Žiline. Slovenské národné povstanie a záver vojny na území Žilinského kraja 1944 - 1945“ (302 strán). Škoda, že počet výtlačkov zborníka je iba 500 ks a je nepredajný. Zborník zahŕňa 14 príspevkov z hľadiska vojenského, oblastného a vybraných cirkevných a spoločenských aspektov. Zostavovateľmi sú Martin Lacko a Michal Malatinský. Pre zaujímavosť uvediem jednotlivé témy:

„Povstalecké a protipovstalecké sily na území žilinského kraja“ (Marián Uhrin);

„Ozbrojené jednotky SR v žilinskom kraji 1944 - 1945“ (Pavel Tesárek a Peter Potocký);

„Vojnové obete Žiliny“ (Ondrej Čerep);

„Spoločenské a bezpečnostné pomery v Turci do augusta 1944“ (Vojtech Kárpáty);

„Udalosti 27. augusta 1944 v Ružomberku - ich príčiny a historické pozadie“ (Vladimír Macko);

„Záverečné boje druhej svetovej vojny na Kysuciach (Martin Turóci);

„Pôsobenie 14. divízie SS Galizien na Považí a Liptove (Miloš Jesenský);

„Perzekúcie Slovákov na hornej Orave na konci vojny (Milica Majeriková-Molitoris);

„K otázke záchran rasovo pre-

nasledovaných osôb na Liptove (Martin Jančuška);

„Spomienky na partizánov v Rajeckej doline (Štefan Osika);

„Evanjelická cirkev na území žilinského kraja v rokoch 1944 - 1945 (Peter Račko);

„K perzekúciám katolíckych kňazov na území žilinského kraja počas povstania v roku 1944 (Ivan A. Petranský);

„Boje 1. Československého armádneho zboru o Liptovský Svätý Mikuláš (Pavol Šteiner);

„Slovenská štátnosť a československý odboj (Martin Lacko).

Široká škála zaujímavých tém, pri ktorých si čitateľ interesujúci sa o udalosti z našich novších dejin,

kov z Jablonky a okolitých obcí. Náplňou práce POHG v Jablonke bolo udržiavať bezpečnosť, hliadať a odražať partizánske a lupičské prepadáky, strážiť majetok občanov.

Po druhej svetovej vojne bola Jablonka násilne pripojená k Poľsku, hoci tamojšie obyvateľstvo bolo zväčša slovenské a vyjadriť vôľu žiť v Česko-Slovensku. V bezohľadnej polonizácii slovenského obyvateľstva sa pokračovalo ďalej, a to nielen zo strany štátu, ale rovnako intenzívne aj zo strany cirkvi. A to aj v ďalšom období. Tu možno uviesť aj neskoršieho pápeža Jána Pavla II., ktorý ako krakovský kardinál Karol Wojtyła uvalil na dve slovenské obce, Krempachy a Nový

týchto škodách. O život prišiel prednosta závodnej stráže tohoto podniku. Padol partizánskou guľkou.

Príspevok „Udalosti 27. augusta 1944 v Ružomberku - ich príčiny a historické pozadie“ sa venuje SNP, ktoré bolo vyhlásené 29. augusta 1944 v Banskej Bystrici. V ten deň začali nemecké vojská spolu s policajno-bezpečnostnými jednotkami obsadzovať územie SR. Po večernom rozhlavosovaní prejavu ministra národnej obrany gen. Ferdinanda Čatloša, v ktorom oznámil verejnosti príchod nemeckého vojska na Slovensko, pplk. Golian vydal rozkaz zahájiť povstanie napriek tomu, že prípravy naň neboli ukončené.

Povstanie a záver vojny

na území Žilinského kraja 1944 - 1945

obzvlášť Žilinského kraja, tu prídete určite na svoje.

Pristávam sa bližšie pri príspevku „Ozbrojené jednotky SR v žilinskom kraji 1944 - 1945“. V ňom autori uvádzajú zložky ozbrojených jednotiek Slovenskej republiky, pri ktorých sa zamerali na Domobranu a Hlinkovu gardu (Poľné jednotky Hlinkovej gardy, Strážny prápor Hlinkovej gardy), ich vznik, nasadenie a pod.

Jednotky Domobranu boli od októbra 1944 nasadené aj do bojov proti povstaleckým jednotkám a partizánom a od decembra 1944 do mája 1945 aj proti jednotkám Červej armády.

Vojenské alebo ozbrojené jednotky Hlinkovej gardy (HG) vznikli na začiatku septembra 1944. Spoločnosť sa nazývala Aktivizované jednotky HG. Od 21. septembra 1944 dostali úradné označenie Pohotovostný oddiel HG (POHG). Niekedy vznikali popri vlastnom POHG aj pobočky, označované ako PO, alebo strážne čaty PO.

Autori sa vo svojom príspevku venujú PO Čadca, PO Dolný Kubín, PO Kysucké Nové Mesto, PO Liptovský Svätý Mikuláš, PO Jablonka, PO Ružomberok, PO Trstená, PO Turčiansky Svätý Martin, PO Veľká Bytča, PO Žilina, PO Varín, PO Mojšova Lúčka, PO Strečno, POHG-Domobrany Zárvivá, strážnemu oddielu Zábiedovo (6 km od Trstenej), strážnemu oddielu Vitánová (8 km východne od Trstenej), strážnemu oddielu Hladovka (11 km východne od Trstenej) a strážnemu oddielu Tvrdošín.

Jediný Pohotovostný oddiel HG na inkorporovanom území, území, ktoré Poľsko vrátilo Slovensku v roku 1939, bol založený začiatkom novembra 1944 v Jablonke. Vyše 20 ročná násilná polonizácia ovplyvnila tam žijúcich Slovákov natoľko, že vstupovali do oddielov POHG. Tieto sa zakladali za ťažkých podmienok, pretože Orava bola evakuovaná a neboli tam ani žiadne slovenské alebo nemecké ozbrojené zložky. Sťažovala to i situácia zapríčinená mnohými ozbrojenými bandami, ale aj partizánmi, ktorí rabovali, vraždili a znásilňovali. Tieto okolnosti donútili obyvateľstvo organizovať vlastné samoobranu, aby si ustrážili majetok. Okrem vlastného PO v Jablonke (PO Jablonka) boli súčasťou PO aj strážne oddiely. Skladali sa výlučne z dobrovoľní-

Belú cirkevnú kľatbu - interdikt za to, že odmietali poľskú liturgiu.

Stredobodom príspevku „Spoločenské a bezpečnostné pomery v Turci do augusta 1944“ je oblasť Turca, obzvlášť jeho kultúrne centrum Turčiansky Svätý Martin. Zaujímavý je aj pohľad na partizánov, najmä ich zbrojnicke výčiny. Dodnes pretrvávajúca a udržiavaná legenda o partizánoch, že domáce obyvateľstvo ich spontánne a dobrovoľne či už materiálne alebo finančne podporovalo, autor vyvracia. Partizáni boli neraz aj postrachom civilného obyvateľstva. Podľa svojvoľi si zo súkromných domov poodnášali šatstvo, bielizeň, potraviny, finančné hotovosti, ba ani statok nebol pred nimi istý. A ne jeden civil zapltil za partizánsku svojvoľu aj životom. V lete 1944 sa na Slovensku rozšíril počet kriminálnych deliktov partizánov alebo zločineckých skupín vydávajúcich sa za partizánov. V tomto kontexte je zaujímavé vyjadrenie istého vysokého komunistického politického reprezentanta, ktorý sa o partizánoch vyjadril nasledovne: „Brali tieto skupiny autá, peniaze, šperky, tovar, všetko čo chceli a v množstve, aké sa im páčilo. Ich tábory boli často brlohmi ožranstva a prostitúcie. Boli celé oddiely, ktoré si pred Nemcami nevystrelili ani raz, zato domáce obyvateľstvo terorizovali denne. Nálada obyvateľstva sa obracala proti partizánom. Celé kraje boli terorizované takýmito skupinami. Mnoho ľudských životov padlo, tiež zbytočne a márne. Boli také prípady, že v poslednej etape SNP a na Nemcami obsadenom území išlo obyvateľstvo žiadať Nemcov, aby tam prišli, že nemôžu už vydržať pod partizánmi...“

Takto nelíčil partizánov dajaký gardista, ale sám Gustáv Husák (Správa o pripravách, priebehu a výsledkoch SNP). Charakteristickým príkladom partizánskej „bojovej taktiky“ bola akcia v drevárskych závodoch v Turanoch. Vyrabovali pokladnicu s firemnými peniazmi vo výške 2 142 895 Ks, ktoré boli určené aj na výplatu zamestnancov. Ukorenistené si partizáni na mieste rozdelili medzi sebou. Nasledne vtrhli do súkromných bytov strážnikov tohoto závodu, vylámali skrine a vyrabovali šatstvo a bielizeň a naložili na nákladné autá. Nezostalo iba pri

Bezprostredným dôvodom obsadzovania Slovenska nemeckou armádou boli udalosti v Ružomberku, ktorým sa autor dôsledne venuje.

Organizačné prípravy na povstanie neboli ukončené a nie všetky vojenské posádky na Slovensku boli do priprav zapojené. Úspešnosť ozbrojeného povstania závisela najmä od účasti ozbrojených jednotiek umiestnených v jednotlivých vojenských posádkach na Slovensku.

Autor sa v príspevku zamerl na udalosti, o ktorých sa v rámci SNP buď nehovorí alebo keď, tak sú dezinformatívne podané.

Príspevok „Záverečné boje druhej svetovej vojny na Kysuciach“ sa venuje okresom Čadca a Kysucké Nové Mesto. Pokiaľ ide o SNP, jeho priebeh bol na Kysuciach veľmi krátky. Povstalecké akcie vo väčšine kysuckých obcí boli už 30. augusta 1944 ukončené ofenzívou Wehrmachtu vedenou zo Sliezska. Na druhej strane Kysuce patria k oblastiam, ktoré sovietske jednotky obsadili ako posledné. Boje o viaceré kysucké obce a mestá prebiehali ešte začiatkom mája 1945.

Príspevok „Pôsobenie 14. divízie SS Galizien na Považí a Liptove“ sa zaoberá 14. haličskou divíziou granátnikov SS (14. Waffen-Grenadier-Division der SS), ktorá mala potlačať odboj v oblastiach Liptova a Považia. Divízia vznikla 30. júla 1943 na rozkaz riškeho vodcu SS Heinricha Himmlera z ukrajinských dobrovoľníkov pod nemeckým velením. Pred príchodom na Slovensko okolo 8. októbra 1944 prešla kompletnou reorganizáciou. Nástup haličskej divízie veľmi rýchlo zmenil rovnováhu síl v Liptove v neprospech povstaleckých jednotiek. Územie Žilinského kraja opustili jednotky tejto divízie do konca januára 1945.

Príspevok „Perzekúcie Slovákov na hornej Orave na konci vojny“ líči otrasný osud Slovákov 14 oravských obcí, ktoré boli rozhodnutím Veľvyslanskej rady mierovej konferencie z 28. júla 1920 pripojené k Poľsku. V medzivojnovom období tam žijúci Slováci boli považovaní za „nevedomelých Poliakov“. Nedostali žiadne národnostné práva a boli vystavení neľútostnej polonizácii. Ďalšie územné vydieranie voči Slovensku nastalo po Mníchove. Poľsko využilo medzinárodnú situáciu a

vystúpilo s územnými požiadavkami. K Poľsku boli 1.12.1938 pripojené slovenské obce Suchá Hora a Hladovka. O necelý rok aj Slovensko využilo medzinárodnú situáciu, zúčastnilo sa na vojenskom ťažení proti Poľsku a pričlenilo si obce zabraté Poľskom od roku 1920. Na sklonku druhej svetovej vojny bola znova otvorená otázka štátnej príslušnosti týchto území. Väčšina miestneho obyvateľstva (98 %) chcelo zostať pri Slovensku. Dňa 7. apríla 1945 odišla do Košíc trojčlenná delegácia predstaviteľov hornej Oravy, aby lobovali v prospech zotrvania hornej Oravy v ČSR u prezidenta E. Beneša, predsedu vlády Z. Fierlingera a ďalších. Na druhej strane sa Poliaci usilovali o pripojenie týchto obcí k Poľsku, a to podľa stavu spred 1. septembrom 1939. Začali so zakladaním poľských občianskych milícií, za účelom zavedenia poľskej správy. V obciach, kde sa im podarilo prevziať moc, začalo zatýkanie slovensky orientovaných osôb, zákaz používania slovenčiny v kostoloch a pod. Nebolo zvláštnosťou, že dochádzalo k otvoreným ozbrojeným stretom medzi poľskými a československými milicionármi, a to krátko pred koncom vojny. 28. apríla sovietske velenie potvrdilo, že až do rozhodnutia mierovej konferencie bude sporné územie ponechané v československej štátnej správe. O osude tohoto územia rozhodlo Tešínsko, na ktoré si robilo nárok Poľsko. 5. mája rozhodla československá vláda v Košiciach, že odovzdá územia severného Spiša a hornej Oravy Poľsku podľa stavu spred Mníchova a to aj napriek odporu slovenského obyvateľstva. To isté očakával Beneš a spol. od poľskej strany aj napriek možným protestom poľského obyvateľstva v Tešínsku. Dňa 20. mája bol podpísaný protokol ustanovujúci na Spiši a Orave predmnichovské hranice, a tu žijúci Slováci boli ponechaní svojmu osudu. Poľská strana eliminovala slovenskú inteligenciu, slovenskí učitelia museli územie opustiť a zriaďovali sa výlučne poľské školy s cieľom „odslovenčovania“. Miestne obyvateľstvo dožadujúce sa slovenských škôl a učiteľov, poľské školy bojkotovalo. Učili svoje deti doma zo slovenských učebníc. Časť detí dochádzala do slovenských škôl v ČSR, v čom poľská strana bránila. Vyhrážala sa, zaberala priepustky a pod. Napriek tomu väčšina detí odišla do ČSR, ilegálne. Keďže rodičia týchto detí nedostali z poľskej strany priepustky, nosili svojim deťom jedlo a čistú bielizeň na hranicu. K rýchlejšiemu popožšteniu Slovákov mal slúžiť odsun slovenských učiteľov a duchovných. Odsun duchovných nebol možný do konca októbra 1945, pretože farnosti naďalej spadali pod jurisdikciu spišského biskupa Jána Vojtaššáka. Keď ich nemohli odsunúť, tak ich často vyšetrovali a väznili za „nepriateľskú protištátnu činnosť“. Od 1. novembra 1945 patrila jurisdikcia nad týmito farnosťami krakovskému arcibiskupovi, slovenskí duchovní museli odísť a slovenské kostoly sa stali nástrojom násilnej polonizácie miestneho obyvateľstva (viď za svätého vyhlásený Ján Pavol II.). Po rozpustení slovenských milícií bolo slovenské obyvateľstvo vystavené svojvoľi rôznych lúpežných band, proti ktorým poľské orgány nezasahovali. Práve tak boli Slováci vystavení svojvoľi poľských občianskych milícií.